

Ibraniylaroqa

«Ibraniylaroqa yeziloqan məktup» •••• *Hudaning Ooqli pərixtilərdin üstündür*

¹ Huda burunki zamanlarda ata-bowilaroqa pəyoqəmbərlər arkilik türküm-türküm boyiqə wə nuroqun yollar bilən səz qiloqan bolup, □ ² muxu ahirkı künlərdə bolsa bizgə Ooqli arkilik səzlidi. U Ooqlini pütkül məwjudatning mirashori qilip bekətkən, Uning arkilik kainatlarni yaratqan. □ ■ ³ U Hudaning xan-xəripidin parlioqan nur, Uning əyniyitining ipadisi dur, U kudrətlik səz-kalami bilən pütkül kainattiki məwjudatni öz ornida turoquzuwatqan bolup, U gunahlarıni tazilax hizmitini ada qiloqandin keyin, ərxтики xanu-xəwkət igisining ong yenido olturdi. □ ■ ⁴ Xuningdək, U pərixtilərdin kəp

□ **1:1 «türküm-türküm boyiqə»** — yaki «nuroqun qetim» yaki «nuroqun ipadilər bilən». □ **1:2 «muxu ahirkı künlərdə bolsa»** — «ahirkı künlər» Injil boyiqə «ahirkı zamanlar», Əysaning dunyaoqa kelixi bilən baxlanoqan. Muxu yərdə bu ibarə «muxu künləning ahirida» (yəni, pəyoqəmbərlər insanlaroqa səz yətküzgən künləning ahirida) degən səzlər bilən ipadilini du. **«Ooqli arkilik»** — grek tilida «Ooqlul arkilik». **«U Ooqlini pütkül məwjudatning mirashori qilip bekətkən, Uning arkilik kainatlarni yaratqan»** — muxu yərdə «Ooqli» degən grek ilida pəkət «Ooqlul» bilən ipadilini du. ■ **1:2** Yar. 1:3; Zəb. 33:6; Mat. 21:38; Yh. 1:3; Əf. 3:9; Kol. 1:16. □ **1:3 «U gunahlarıni tazilax hizmitini ada qiloqandin keyin»** — kəp kona kəqürülmilərdə «U yaloquz əzi gunahlarıni tazilax hizmitini ada qiloqandin keyin» deyilidi. ■ **1:3** 2Kor. 4:4; Fil. 2:6; Kol. 1:15.

üstün nam-mərtiwigə miras bolup, ulardin xunqə yüksək turdi.□

⁵ Qünki Huda *mukəddəs yazmilarda* pərixtilərninğ qaysisiqə: «Sən Mening Ooqlumdursən, bögün Mən Seni tuoqdurdum», wə yənə: «Mən Uningoqa Ata bolimən, Umu Manga Ooqul bolidu» degənidi?□ ■

⁶ Uning üstigə, U Özining tunjisini yər yüzigə əwətkəndə, «Barliq pərixtilər Uningoqa səjdə kilsun» degən.□ ■

⁷ U pərixtilər toqruluk: —
«U pərixtilirini xamallar,

□ **1:4 «U (Ooqul) pərixtilərdin kəp üstün nam-mərtiwigə miras bolup, ulardin xunqə yüksək turdi»** — təwəndiki 5-ayəttə U aloqan nam-mərtiwining «Ooqul» ikənliki kərünidu.

□ **1:5 «Sən Mening Ooqlumdursən, bögün Mən Seni tuoqdurdum»... «Mən Uningoqa Ata bolimən, Umu Manga Ooqul bolidu»** — birinçi bexarət Əysaning Məriyəmdin atisiz tuoquluxini kərsitidu, «Zəb.» 2:7din elinoqan; ikkinçi bexarət «2Sam.» 7:14, «1Tar.» 17:13din elinoqan. ■ **1:5** 2Sam. 7:14; 1Tar. 17:13, 22:10; Zəb. 2:7; Ros. 13:33; Ibr. 5:5.

□ **1:6 «U Özining tunjisini yər yüzigə əwətkəndə...»** — grek tilida muxu yərdiki «tunji» adəttə «tunji tuoquloqan bala»ni kərsitidu. Səzning toluq mənisi «Zəb.» 89:27də wə «Kol.» 1:16-17-ayəttə kərülidu; demək, Məsih: (1) pütün aləm iqidə əng yukiri orunda turidu; (2) aləmdin burun boləqan; (3) bəlkim aləmgə ohxax «yaritiloqan» əməs, bəlkı əsli Huda Atisi bilən billə məwjut boləqan. Yənə bir tərəptin, «Hudaning tunjisi» degən səz Məsihdin keyin (wə Uning arqilik) Hudaning kəp baxqə ooqul pərzəntliri bolidioqanliqini kərsitidu (2:10ni kərüng). **«yər yüzigə əwətkəndə»** — grek tilida «yər yüzigə elip baxliqanda...». **«Barliq pərixtilər Uningoqa səjdə kilsun»** — «Qan.» 32:43 wə «Zəb.» 97:7ni kərüng. «Luqa» 2:13-14 wə «Zəb.» 132:7-9nimu kərüng. ■ **1:6** Zəb. 97:7; Qan. 32:43; Luqa 2:8-14

Hizmatkarlarini ot yalquni qilidu», degənidi; □ ■
 8 lekin Ooqli həkķidə bolsa Uningoqa mundak degən: —

«Sening təhting, i Huda, əbədil'əbədliktur;
 Sening padixahlikingdiki xahanə hasang
 adalətning hasisidir. □ ■

9 Sən həkķaniyətni sөyüp, rəzillikkə nəprətinip
 kəlgənsən;

Xunga Huda, yəni Sening Hudaying Seni
 həmrəhliringdin üstün qilip xadliq meyi bilən
 məsih qildi». □ ■

10 Huda Ooqlioqa yənə mundak degən: —

«Sən, i Rəb, həmmidin burun zeminning ulini
 salding,

Asmanlarni bolsa kolliring yasioqandur; □ ■

11 Ular yoq bolup ketidu,

□ **1:7 «U pərixtilirini xamallar, hizmatkarlarini ot yalquni qilidu»** — «Zəb.» 104:4. Grek tilida «xamal» wə «roh» ohxax bir sөz bilən ipadilinidu. ■ **1:7 Zəb. 104:4** □ **1:8**

«lekin Ooqli həkķidə bolsa uningoqa mundak degən» — «Ooqli» grek tilida «Ooql». **«Sening təhting, i Huda...»** — oqurməngə xu eniķki, bu sөzlər Padixahning Əzigə eytilidu.

■ **1:8 Zəb. 45:6** □ **1:9 «... Sən həkķaniyətni sөyüp, rəzillikkə nəprətinip kəlgənsən; xunga Huda, yəni Sening Hudaying Seni həmrəhliringdin üstün qilip xadliq meyi bilən məsih qildi»** — (8-9-ayət) «Zəb.» 45:6-7. «Məsih qilix» yaki «məsihlimək» toqruluk «Zəbur» 2-küydiki izahətlarni wə «Təbirlər»ni kərüng. ■ **1:9 Zəb. 45:6, 7** □ **1:10 «Sən, i Rəb, həmmidin burun zeminning ulini salding, asmanlarni bolsa kolliring yasioqandur...»** — Huda bu ayəttə Öz Ooqlini «Rəb» dəp, Uning Əzi bilən bir ikənlikini, Yaratquqimu ikənlikini kərsitidu. «Kol.» 1:15-17-ayətlərgə qaralsun. ■ **1:10 Zəb. 102:25-27**

Lekin Sən mænggü turisæn;
 Ularning hæmmisi kiyimdæk konirap ketidu;■
 12 Sæn ularni ton kæbi yægæp koyisæn,
 Xunda ular kiyim-keqæk yænggüxlængændæk
 yænggüxlinidu.
 Biraq Sæn mænggü øzgærmigüqidursæn,
 Yilliringning tamami yoqtur».□ ■

13 Yænə, U qaysibir pærixtigə: —
 «Mæn Sening düxmænlingni tæhtipæring
 kilmioquqə,
 Mening ong yenimda olturisæn» — degənidi?□ ■
 14 Xundak ikən, pærixtilærning hæmmisi pəkət
 nijatka miraslik kildioqanlar üqün hizmæt
 kilişkə *Huda tæripidin* əwætalgən hizmætqi
 rohlar əmæsmu?□

2

■ 1:11 Yəx. 51:6; 2Pet. 3:7,10. □ 1:12 «...
Sæn ularni ton kæbi yægæp koyisæn, xunda ular kiyim-keqæk yænggüxlængændæk yænggüxlinidu. Biraq Sæn mænggü øzgærmigüqidursæn, yilliringning tamami yoqtur» — (10-12-ayət) «Zəb.» 102:25-27. Huda yænə Öz Ooqlining mænggülük Hudalik tæbiitini kersitidu. ■ 1:12 Zəb. 102:25-27 □ 1:13 «**Mæn Sening düxmænlingni tæhtipæring kilmioquqə, Mening ong yenimda olturisæn**» — «Zəb.» 110:2. ■ 1:13 Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; Ibr. 10:12. □ 1:14 «**Xundak ikən, pærixtilærning hæmmisi pəkət nijatka miraslik kildioqanlar üqün hizmæt kilişkə (Huda tæripidin) əwætalgən hizmætqi rohlar əmæsmu?»** — demisækmu 1-bab, 4-14-ayətlærning məksiti, Ooqluning hæmmə pærixtilærdin kəp üstünlükini kersitix üqündur.

Nijatka səl qarimaslik

¹ Bu səwəbtin, allikandak yol bilən *həkiqiy yoldin* teyilip kətməslikimiz üçün, angliqan həkiqətlərgə tehimu etibar kiliximiz lazim.

² Qünki pərixtilər arkilik yətküzülgən səz-kalamning turaklik ikənliki ispatlanqan həmdə uningqə hər bir boysunmaslik wə itaətsizlik kilix tegixlik jazaqə tartilidiqan yərdə, □ ■

³ xunqə uluq kutkuzux-nijatka etibar bərmisək, biz kəndakmu *jazadin* keqip kutulalaymiz?! Qünki bu nijatning həwiri dəsəptə Rəb arkilik ukturuloqan, həm uning həklikini biwasitə angliqanlarmu bizgə təstikliqan; ■ ⁴ uning üstigə Huda bexarətlik alamətlər, karamətlər wə hərhil kudrətlik məjizilər arkilik, xundakla Öz iradisi boyiqə Muqəddəs Rohning ata kilqan iltipatliri bilən təng buningqə guwahlik bərgən. ■

Insanlarni xan-xərəp yolioqə baxliouqi Nijatkar — «Zəbur» 8-küy toqruluk

⁵ Biz dəwatkan kəlgüsi dunyani Huda pərixtilərnin baxkuruxioqə ötküzüp bərgini yok; ⁶ bəlki bu həqtə *muqəddəs yazmilarning* bir yeridə birəylən mundak guwahlik bərgəndur:

«I Huda, insan degən nemidi,
Sən uni seqinidikənsən?
Adəm balisi nemidi,

□ **2:2** «**pərixtilər arkilik yətküzülgən səz-kalam**» — Musa pəyoəmbərgə yətküzülgən Təwrat qanunini kərsitidu. ■ **2:2** Yar. 19:17,26; Qan. 27:26; Ros. 7:53; Gal. 3:19. ■ **2:3** Mat. 4:17; Mar. 1:14; Ibr. 12:25. ■ **2:4** Mar. 16:20; Ros. 14:3; 19:11.

Sən uning yenioq kelip yoklaydikənsən?■

⁷ Qünki Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azoqinə təwən bekitkənsən,

Sən uningqə xan-xərəp wə xəhrətlərnə taj kəlip kiydürdüngsən;

Uni qolung yasioqanlarnə idarə kəlixkə tiklid- ing;□ ■

⁸ Sən barlik məwjudatlarnə uning puti astida boysunduroqənsən».

Əmdi «barlik məwjudatlarnə uning puti astida boysunduroqənsən» degini, heqkəndək nərsə uningqə boysunmaslikkə kəldurulmioqan, degənliktur.

Birək, həzirqə məwjudatlarınɡ həmmisininglə uningqə boysunqanlikini tehi kərməywətimiz.■ ⁹ Ləkin biz üqün pərixtilərdin «azoqinə wəkit təwən kəliqənsən», əlüm azablırini tartkənlikə üqün həzir xan-xərəp wə hərmət taji kiydürləngən Əysani kərgüqi bolduk; qünki U Hudaning mehir-xəpkiti bilən həmməylən üqün əlümning təmini tetidi.■

¹⁰ Qünki pütkül məwjudatlar Əzi üqünmu həm Əzi arkilikmu məwjud bolup turuwatqən Hudəqə nisbətən, nuroqun oqullarnə xan-xərəpkə baxliqənda, ularning niyatining yol baxliqəqisini azab-oqubətlər arkilik kəmalətkə

■ 2:6 Zəb. 8:4 □ 2:7 «Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azoqinə təwən bekitkənsən,...» — yaki «Sən uning ornini pərixtilərninɡkidin azrak wəkitlə təwən bekitkənsən,...». «uni qolung yasioqanlarnə idarə kəlixkə tiklid- ing» — bəzi kəna kəqürmilərdə muxu səzlər tepilməydu.

■ 2:7 Zəb. 8:5-6 ■ 2:8 Zəb. 8:8; Mat. 28:18; 1Kor. 15:27; Əf. 1:22. ■ 2:9 Zəb. 8:5; Ros. 2:33; Fil. 2:7, 8.

yötküzüxkə layik kəldi. □

11 Qünki pak-muqəddəs Kiloquqi bilən pak-muqəddəs kiliñoqanlarning həmmisi dər wəkə ohxax Birsidin kəlgəndur; xuning bilən U ularni «kerindax» deyixtin nomus qilmaydu.

□ ■ 12 Huddi U *Hudaşa* (muqəddəs yazmilarda yeziloqandək):

«Namingni kerindaxlirimşa jakarlaymən, Jamaət iqidə Seni nahxilarda küyləymən» degən. □ ■

13 U yənə: «Mən sanga tayinimən» wə «Qaranglar, mana Mən bu yərdə Huda Manga

□ 2:10 «Hudaşa nisbətən, nuroqun oqullarni xan-xərapkə baxliqanda...» — Injilda «Hudaning oqul pərzəntliri» daim ər həm kız-ayal etikədqilarni öz iqidə alidu. «Qünki pütkül məwjudatlar Əzi üqünmu həm Əzi arkilikmu məwjut bolup turuwatқан Hudaşa nisbətən, nuroqun oqullarni xan-xərapkə baxliqanda, ularning nijatining yol baxliqusini azab-oqubətlər arkilik kamalətkə yötküzüxkə layik kəldi» — bu muhım wə sirlik ayət toqruluk «qoxumqə səz»imizdə yənə tohtilimiz. □ 2:11 «Qünki pak-muqəddəs Kiloquqi bilən pak-muqəddəs kiliñoqanlarning həmmisi dər wəkə ohxax Birsidin kəlgəndur; xuning bilən U ularni «kerindax» deyixtin nomus qilmaydu» — muxu ayəttiki «pak kiloquqi» Əysa Məsihni, «pak kiliñoqanlar» U qutquzoqanlarni, «Birsidin kəlgən» Huda'Atidin kəlgənni kərsitidu, əlwəttə. Əysa Məsih Əzi qutquzoqanlarni «kerindaxlirim» dəp ataydu. ■ 2:11 Ros. 17:26. □ 2:12 «Namingni kerindaxlirimşa jakarlaymən, jamaət iqidə seni nahxilarda küyləymən» — «Zəb.» 22:22 («Zəb.» 18:49, 40:9nimu kərüng). ■ 2:12 Zəb. 22:22; 18:49, 40:9

azab-okubət qəkkən bolıraqqa, U sinaklarğa duq kəlgənlərgimu yardəm berələydu.■

3

Ooşul Musa pəyoşəmbərdin üstün

¹ Xundak ikən, əy mukəddəs kərindaxlar, ərxin bolıqan qakirikqa ortaq nesip bolıqanlar, özimiz etirap kılıqan Rosul wə Bax Qahin, yəni Əysaşa kəngül qoyup karanglar.■ ² Huddi Musa *pəyoşəmbər* Hudaning pütün ailisidə hizmət kılıqanda Hudaşa sadik bolıqandək, umu özini təyinləp hizmətkə Qoyuquşa sadik boldi.□ ■ ³ Ləkin əyni bərpa kılıquşi əzi bərpa kılıqan əydimmu artuq xəhrətkə sazawər bolıqinidək, Umu Musadin artuq xan-xərəpkə layıktur. ⁴ Qünki həmmə əyning bərpa kılıquşisi bardur; ləkin pütün məwjudatning bərpa kılıquşisi bolsa Hudadır.■ ⁵ Musa bolsa hizmətkar salahiyiti bilən Hudaning pütün ailisidə sadiklik bilən keyinki axkariliniđıqan

■ **2:18** Ibr. 4:15,16. ■ **3:1** Ibr. 4:14; 6:20; 8:1; 9:11.

□ **3:2** «**Musa pəyoşəmbər Hudaning pütün ailisidə hizmət kılıqanda Hudaşa sadik bolıqandək...**» — «Hudaning... ailisi» səzmusez tərjimisi «Hudaning ... əyi» bolup, Musa pəyoşəmbər zamanida bu söz arkilik Israil həlki kəzdə tutuıqanıdi. Əysa kəlgəndin keyin pütün etiqadqılar jamaiti kəzdə tutulidıqan bolıqan. ■ **3:2** Qəl. 12:7. ■ **3:4** 2Kor. 5:17,18; Əf. 2:10.

ixlarğa guwahlık berix hizmitini kılğan. □ ■
 6 Lekin Məsih bolsa Hudaning ailisigə Oqul salahiyiti bilən həküm süridu; wə əgər biz jasaritimiz wə ümidimizdin bolğan iptiharlıqnı ahirqıqə qıng tutsaq, dər wə kə Hudaning axu ailisigə təwə bolğan bolimiz. ■

Zəbur, 95-küy — Etikadsızlıq həşkədə ağahlandırux

7 Xunga, *mukəddəs yazmilarda* Mukəddəs Rohning deginidək,
 Bүgün, əgər silər *Hudaning* awazini anglisanglar, ■

8 Əyni qaqlarda Uni oğzəpləndürüp, qəlbayawanda Uni sinioğan künidikidək, Yürikinglarnı kəttik kilmanglar! ■

9 Mana xu yərdə ata-bowiliringlar Meni sinidi, ispatlıdi həm Mening kılğanlırimni kırık yil kərüp kəlgənidi.

10 Mən xu dəwrdin bizar bolup: —

«Bular kənglidə daim adaxqanlar,
 Mening yollirimni heq bilip yətmigən.

11 Xunga Mən oğzəplinip kəsəm iqip: —

□ 3:5 «Musa bolsa hizmətkar salahiyiti bilən Hudaning pütün ailisidə sadıqlıq bilən keyinki axkarilindioğan ixlarğa guwahlık berix hizmitini kılğan» — Musa pəyoğəmbərnıng (Hudaning ailisi iqidə bolğan) hizmiti kəp jəhətlərdə Məsih arqılık bolidioğan nijatni aldin'ala kərsitixni öz iqipə aloğan. «Qəl.» 12:7ni kərüng. ■ 3:5 Qan. 18:15,18. ■ 3:6 Rim. 5:2; 1Kor. 3:16; 6:19; 2Kor. 6:16; 1Pet. 2:5. ■ 3:7 Zəb. 95:7; İbr. 4:7. ■ 3:8 Mis. 17:2.

«Ular Mening aramlikimoqa kət'iy kirməydu» dedim». □ ■

¹² Əmdi kerindaxlar, heqkaysinglarda yaman niyətlilik wə etikadsiz kəlb bolmisun, xundakla uning mənggü hayat Hudadin yüz ərüməslikigə kəngül bəlünqlar; ¹³ pəkət «bügün»la bolidikən, heqkaysinglar gunahning azduruxliri bilən kənglünqlarning kattıqlaxmasliki üçün hər küni bir-biringlarni jekilənglar. □

¹⁴ Dəsləptiki hatirjəmlikimizni ahirəiqə qing tutsakla, dər wəkə Məsih bilən xerik boləan bolimiz.

¹⁵ Yukirida eytiləninidək: —

«Bügün, əgər silər *Hudaning* awazini anglisanglar,

Əyni qaoqlarda *Uni* oqəzəpləndürgən künidikidək, Yürikinglarni kattik kilmanglar!» ■

¹⁶ (Əmdi Uning awazini anglap turup,

□ **3:11** «Xunga Mən oqəzəplinip kəsəm iqip: — «Ular Mening aramlikimoqa kət'iy kirməydu» dedim» — «Zəb.» 95:7-11. «Mening aramlikim» — birinqidin Huda Israillaroq wədə bərgən Qanaan (Pələstin) zeminini kərsitidu. Misirdin qikip qəl-bayawanda kirik yil sərsan bolup yürəan bir əwlad Israillar itaətsizlik kəlip u zeminə kirmigən. İkkinqidin, xundakla əng muhimi, «aramlik» bolsa, pəkət zeminni əməs, bəlki Hudaning panahı, yetəkqiliki həm xəpkiti astida yaxaxni öz iqigə alidu (4-babnimu kəring). ■ **3:11** Qəl. 14:21-23; Qan. 1:34; Zəb. 95:7-11. □ **3:13** «pəkət «bügün»la bolidikən, heqkaysinglar gunahning azduruxliri bilən kənglünqlarning kattıqlaxmasliki üçün hər küni bir-biringlarni jekilənglar» — bu ayəttiki «bügün» yukirida nəkil kəltürəlgən «Zəbur» 95-küydiki səz, əlwəttə. ■ **3:15** Ibr. 3:7.

Uni oʻz-oʻzini boshqaruvchilari kimlar idi? Musa pəyoʻqambərninɡ yetəkqilikidə Misirdin *kutulup* qikqan axu *Israillarning* həmmisi əməsmu? ¹⁷ U kirik yil kimlərgə oʻz-oʻzini boshqaruvchilari? Yənila xu gunah otküzüp, yikilip jəsətliri qəldə qaləlanlarəqə əməsmu? □ ■ ¹⁸ Xundakla U kimlərgə Öz aramlıqiməqə kət'iy kirməysilər dəp kəsəm kildi? Əzigə itaət kilmioqanlarni əməsmu? ■ ¹⁹ Xunga bulardin kəruwalalaymizki, ularning *aramlikqə* kirməsliki etikadsizliki tūpəylidin idi).

4

Hudaning aramlıki həkqidiki wədə

¹ Əmdi Uning aramlıqiməqə kirip bəhrimən bolux toqrisidiki wədisi *bizgə* qalduruləqandin keyin, aranglardiki birərsiningmu uning nesiwisidin qūxūp qelixidin kərkunqta ehtiyat qilayli. ² Qünki hux həwər huddi *qəldiki* *Israillaroqə* anglitiləqandək bizlərgimu anglitildi. Lekin ularning angliəlanliri etikad bilən yuəqurulmioqanlıqtin, səz-kalamning ularəqə həkqandək paydisi bolmioqanidi. □ ³ Qünki bu

□ **3:17** «U kirik yil kimlərgə oʻz-oʻzini boshqaruvchilari? Yənila xu gunah otküzüp, yikilip jəsətliri qəldə qaləlanlarəqə əməsmu?»

— «Qəl.» 14:29, 32ni kəruing. ■ **3:17** Qəl. 14:36; Zəb. 106:26; 1Kor. 10:10; Yəh. 5. ■ **3:18** Qan. 1:34.

□ **4:2** «Qünki hux həwər huddi *qəldiki* *Israillaroqə* angli-tiləqandək bizlərgimu anglitildi» — «qəldiki *Israillaroqə*» grek tilida «ularəqə» deyilidu. Bu ayəttiki «hux həwər» Hudaning aramlıqini alahidə kəzdə tutidu.

aramlikka kirgənlər bolsa — etikad kılqan bizlərmiz. Huddi Hudaning eytkinidək:
«Xunga mən qəzəplinip kəsəm iqip: —
«Ular Mening aramlıqımoqa kət'iy kirməydu —
degən».

Hudaning əməlliri bolsa dunya apiridə bolqandıla həmmisi tamamlanqanidi;■
4 qünki yaritilixning yəttinqi küni həkqidə mukəddəs yazmilarning bir yeridə mundak deyilgən: «Yəttinqi küni kəlgəndə, Huda həmmə əməlliridin aram aldi».□ ■ 5 Yənə kelip yukirida eytilqandək Huda: «Ular Mening aramlıqımoqa kət'iy kirməydu» degənidi.□ ■ 6 Buningdin kərünərlikki, Hudaning aramlıqımoqa kirələydiqanlar bar, əmma uning toqrisidiki hux həwərnı awwal angliqanlar itaətsizlik kılqanliki üqün, uningmoqa kirəlmidi.□ 7 Xuning üqün, Huda ənə xu *aramlıq toqrisida* uzak wakittin keyinki məlum bir künni «bügün» dəp bekitip, Dawut *pəyoqəmbər* arkilik yənə xundak eytkən: —

■ 4:3 Zəb. 95:11 □ 4:4 «Yəttinqi küni kəlgəndə, Huda həmmə əməlliridin aram aldi» — «Yar.» 2:2. ■ 4:4 Yar. 2:2; Mis. 20:11; 31:17. □ 4:5 «Yənə kelip yukirida eytilqandək Huda: «Ular Mening aramlıqımoqa kət'iy kirməydu» degənidi» — muəllip, gərqə qəldə kəzgən Israillar itaətsizliki tūpəylidin «Hudaning aramlıqımoqa kirmigən bolsimu, kirix yoli tehiqə oquq ikənlikini kərsitidu. ■ 4:5 Zəb. 95:11 □ 4:6 «uning toqrisidiki hux həwərnı awwal angliqanlar» — demək, Hudaning aramlıqı toqruluk hux həwər angliqanlar; qəl-bayawanda kezip yürgən Israillarnı kərsitidu.

«Bügün uning awazini anglisanglar,
Yürikinglarni qattik qilmanglar!»■

⁸ Əgər Yəxua *pəyojəmbər Israillarni* aramlikka kirgüzgən bolsa idi, Huda keyin yənə bir *aramlik* küni toqruluk demigən bolatti.□ ⁹ Kiskisi, xabat künidiki bir aramlik Hudaning həkini kütməktə.□

¹⁰ Qünki Hudaning aramliqioqa kirgüqilər huddi Huda «Əz əməl-ixliridin aram aloqan»dək, əzlrining ixliridin aram alidu. □ ¹¹ Xunga heqkaysimizning ənə xu *Israillardək* itaətsizlik qiloqan həlitudə yikilip qüxməsliki üqün, hərberimiz bu aramlikka kirixkə intiləyli.

¹² Qünki Hudaning söz-kalami janliqtur wə küqkə igidur, hətta jan bilən rohni, yilik bilən boqumlarni bir-biridin ayriwetəligüdək dərijidə, hərəkəndəq qox bislik kiliqtin ittiktur, qəlbdeki oy-pikir wə arzu-niyətlərnin üstidin həküm qiqarəuqidur. ■ ¹³ Uning aldida

■ 4:7 Zəb. 95:7-8; Ibr. 3:7. □ 4:8 «**Əgər Yəxua pəyojəmbər Israillarni aramlikka kirgüzgən bolsa idi, Huda keyin yənə bir aramlik küni toqruluk demigən bolatti**» — Yəxua pəyojəmbər Musa pəyojəmbərning izbasari bolup, u Israil həkini Huda wədə bərgən zeminəqə baxlap barəqan. «Qan.» 3:20, 25:19, «Yəxua» 1:15nimu kərüng. □ 4:9 «**Kiskisi, xabat künidiki bir aramlik Hudaning həkini kütməktə**» — «xabat küni» yəttinqi küni, yəni Huda aram aloqan küni wə Əz Yəhudiy həkigə bəkitkən «dəm elix küni» idi. □ 4:10 «**Qünki Hudaning aramliqioqa kirgüqilər huddi Huda «Əz əməl-ixliridin aram aloqan»dək, əzlrining ixliridin aram alidu**» — bu intayin muqim ayət üstidə həm «Hudaning aramliqi» toqruluk «qoxumqə söz»imzidə tohtilimiz. ■ 4:12 Top. 12:11; Yəx. 49:2; Əf. 6:17.

heqkandak məwjudat oʻayip əməstur; bəlki bizdin hesab Aloʻuqining kəzliri aldida həmmə ix oʻuq-axkaridur.■

Bax kahinimiz Əysa Məsih

¹⁴ Xundak boləjanikən, xundakla ərx-asmanlardin ətüp qikқан uluq Bax Kahinimiz, yəni Hudaning Oʻqli Əysa boləjanikən, biz etirap kiləjan etikadimizda qing turayli. ■

¹⁵ Qünki bizgə təyinləngən bax kahinimiz ajizliklirimizə həsdaqlik kilmioʻuqi əməs, bəlki bizgə ohxax hərhil azdurux-sinaklarəq duq kəlgən, lekin gunah sadir kilip bakmioʻuqidur. ■ ¹⁶ Xunga yurikimiz tok halda rəhim-xəpkətkə erixix wə yardəmgə ehtiyajlik waktimizda xapaət tepix üqün mehir-xəpkət *ayan kilinoʻuqi* təhtkə yekinlixayli.□ ■

5

¹ Hər ketimlik bax kahin insanlar arisidin tallinip, həlkkə wakalitən Hudaəqə hizmət kilixka, yəni həlkning atiqan hədiyəlinini wə gunahlar üqün kiləjan qurbanliklirini Hudaəqə sunuxka təyinlinidu. ² Uning hərtərəpləp

■ **4:13** Zəb. 33:13-15 ■ **4:14** Ibr. 3:1; 6:20; 8:1; 9:11.

■ **4:15** Yəx. 53:9; 2Kor. 5:21; Fil. 2:7; Ibr. 2:18; 1Pet. 2:22; 1Yuhə. 3:5. □ **4:16** «yardəmgə ehtiyajlik waktimizda xapaət tepix üqün...» — grek tilida «yardəm»

«adəmning (kutkuzəjin! degən) nidasiəqə yügürüx» degən ukumni bildüridu. «**mehir-xəpkət ayan kilinoʻuqi təht**» — Hudaning təhti, əlwəttə. ■ **4:16** Rim. 3:25.

ajizlikliri bolıraqqa, bilimsizler wə yoldin qətnigənlərgə mulayimlik bilən muamilə kılalaydu. ³ Xu ajizlikı üqün u həlkning gunahliri hesabıoqa kurbanlik sunoqandək, öz gunahliri üqünmu kurbanlik sunuxqa tooıra kelidu. ■ ⁴ Heqbir kixi bu xərəplik mərtiwini əzlükidin almaydu, pəkət Hərunoqa ohxax, Huda tərıpidin qakıriloqandıla uni alidu. □ ■ ⁵ Huddi xuningdək Məsihmı bax kaħın mərtiwisigə Özini uluqlap əzlükidin erixkən əməs, bəlki Uni *uluqlıoıuqi Huda* Əzi idi; U Uningoqa: —

«Sən Mening Ooqlumdursən, bögün Mən Seni tuoqdurdum» degən. □ ■

⁶ U *mukəddəs yazmilarning* yənə bir yeridə Uningoqa: —

«Sən əbədil'əbədgiqə Məlkizədəkning tipidiki bir kaħındursən» degən. □ ■

⁷ *Məsiħ* yər yüzidiki künlərdə, Özini əlümdin

■ 5:3 Law. 9:7; 16:6; İbr. 7:26. □ 5:4 «**Heqbir kixi bu xərəplik mərtiwini əzlükidin almaydu, pəkət Hərunoqa ohxax, Huda tərıpidin qakıriloqandıla uni alidu**» — «Mis.» 28:1də hatiriləngəndək, Huda Musa pəyoqəmbərgə akisi Hərunni İsrailarning tunji bax kaħını kılıp təyinləx həkqıdə əmr bərgən. Hərun Lawiy kəbilisidin idi. ■ 5:4 Mis. 28:1; 1Tar. 23:13; 2Tar. 26:16. □ 5:5 «**Sən Mening Ooqlumdursən, bögün Mən Seni tuoqdurdum**» — «Zəb.» 2:7. ■ 5:5 Zəb. 2:7; Ros. 13:33; İbr. 1:5. □ 5:6 «**Məlkizədəkning tipidiki bir kaħın..**» — «Məlkizədək» tooqruluk 7-bab 1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək əzi «Yar.» 14-babta kərünüdu. «**Sən əbədil'əbədgiqə Məlkizədəkning tipidiki bir kaħındursən**» — «Zəb.» 110:4. ■ 5:6 Zəb. 110:4; İbr. 7:17.

qutkuzuwelixka qadir Boloquqioqa kattik nidalar wə kəz yaxliri bilən dua-tilawətlər wə yilinixlarni kətürdi. Uning ihlasmənlikidin dualiri ijabət qilindi. □ ■ 8 Gərqə U *Hudaning* Oqli bolsimu, azab qekixliri arkilik itaətmən boluxni əgəndi. ■ 9 U mana muxundak mukəmməl kilinoqan boloaqqa, barlik Özigə itaət kiloquqilaroqa mənggülük nijatni barlikka kəltürgüqi bolup, □ 10 Huda təripidin «Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtipidə bax kahin» dəp jakarlandi. □

Etikadtin yanmasliqqa agahlandurux

11 Bu ix toqruluk eytidoqan nuroqun səzlimiz bar, lekin qulaqliringlar pang bolup kətkəqkə, bularni silərgə enik qüxəndürüx təs. □ 12 Qünki silər alliburun təlim bərgüqi boluxka tegixlik boləqan qaoqdimu, əməliyətə silər yənila Hudaning səz-kalamining asasiy həkikətlirining nemə ikənlikini baxkilarning yengiwaxtin əgıtixigə mohtajsilər; silərgə yirik yeməklik əməs, bəlki yənila süt kerəktur. ■

□ 5:7 «**Məsih yər yüzidiki künlərdə...**» — grek tilida «Məsih əttə turoqan künlərdə...» bilən bildürüliđu. ■ 5:7 Mat. 26:39; 27:46,50; Yh. 17:1. ■ 5:8 Fil. 2:6.

□ 5:9 «**mənggülük nijatni barlikka kəltürgüqi bolup,...**» — «barlikka kəltürgüqi» degən ibarə grek tilida «yol baxliqı» həm «ul saloquqi» degən yənə ikki məninimu təng bildüridu.

□ 5:10 «**U (Məsih)... Huda tərpidin «Məlkizədəkning kahinlik tüzümi tərtipidə bax kahin» dəp jakarlandi**» — 7-bab -1-2-ayətlərgə qaralsun. Məlkizədək əzi «Yar.» 14-babta kərunidu. □ 5:11 «**bu ix toqruluk...**» — yaki «U toqruluk...» (yəni, Məsih həktə...). ■ 5:12 1Kor. 3:1, 2, 3.

¹³ Qünki pəkət süt bilənla ozuklinidiqanlarning bowaqtin pərki yoktur, ular həkkanıyət kalamioqə pixxiq bolmioqan qoridur, halas.

¹⁴ Biraq yeməklük bolsa yetilgənlər, yəni öz ang-zehinlirini yahxi-yamanni pərq etixkə yetildurgənlər üqündur.

6

(Dawami)

¹⁻² Xuning üqün, Məsih toqrisidiki dəslepki asasiy təlimdə tohtap qalmay, — yəni qaytidin «ölük ixlar»din towa qilix wə Hudaqə etiqad baqlax, qəmüldürülüxlər, «kol təgküzüx», ölgənləning tirildürülüxi wə mənggülük həküm-soraq toqrisidiki təlimlərdin ul salayli döp olturmay, mukəmməllikkə qarap mangayli. □ ³ Huda halioqanikən, biz xundaq qilimiz. □ ■ ⁴⁻⁶ Qünki əslidə yorutulup, ərxniki iltipattin tetioqan, Mukəddəs Rohtin nesip

□ **6:1-2 ««ölük ixlar»din towa qilix»** — «ölük ixlar» bolsa Hudaning nijatioqə tayanmay qiloqan barliq ixlar; muxu yərdə muəllip xühşisizki kəp «diniy paaliyətlər»ni «ölük ixlar, halas» deməqçi. **««ölük ixlar»din towa qilix wə Hudaqə etiqad baqlax, qəmüldürülüxlər, «kol təgküzüx», ölgənləning tirildürülüxi wə mənggülük həküm-soraq toqrisidiki təlimlər...»** — bu altə «asasiy təlim»ni xərhləx üqün, birqanqə ixlar üstidə tohtiliximizə toqra kelidu, «qoxumqə səz»imizdə bu həkətə tohtilimiz. □ **6:3 «Huda halioqanikən, biz xundaq qilimiz»** — «Huda halioqanikən» degənlük grek tilida «Əgər Huda halisa — wə u dərwekə xundaq halaydu» döp bildüridu.

■ **6:3** Ros. 18:21; 1Kor. 4:19; Yaq. 4:15.

bolqan, Hudaning s z-kalamining yahxilikini h m k lg si zamanda ayan kilinidiqan kudr tl rni h s kilip baqqanlar  g r yoldin q tniqan bolsa, ularni qaytidin towa kildurux h rgiz mumkin  m s. Q nki ular  z- zig  kilip Hudaning Ooqlini qaytidin krestl p r swa kilmakta. □ ■

⁷ Q nki k p ketimlap  z  stiq  yaoqqan yamoqr s yini iqq n,  zid  terioquqilaroq m np etlik zira tl rni  st r p b rg n y r bolsa Hudadin b rik t almakta. ⁸ Biraqq tik n w  qamoqq  st rg n bolsa, u  rzi m s bolup, l n tk  yeqin bolup, aqiwiti keyd r l xtin ibar t bolidu.

⁹ Lekin  y s y ml klirim, g r q  yukiriki ixlarni tiloq a loqan bolsaqmu, sil rd  buningdinmu  wz l ixlar, xundakla nijatliqqning elip baridiqan ixliri bar d p qayil bolduq. ¹⁰ Q nki Huda kilqan  m lliringlarni w  Uning muq dd s b ndiliri q  kilqan w  hazirmu kiliwatqan hizmitinglar arkilik Uning nami  q n k rs tk n meh r-mu h bbitinglarni untup qalidiqan adal tsizl rdin  m s. ■

¹¹  mma sil rning  midinglarning toluqq j zm-hatirj mlik bil n boluxi  q n, h rbiringlarning

□ **6:4-6 « g r yoldin q tniqan bolsa, ularni qaytidin towa kildurux h rgiz mumkin  m s. Q nki ular  z- zig  kilip Hudaning Ooqlini qaytidin krestl p r swa kilmakta»** — baxqa birhil t rjimisi: «... ular  g r yoldin q tn p,  zliri  q n Hudaning Ooqlini qaytidin krestl p, xundakla Uni r swa kiliwatqan bolsa, muxularni qaytidin towa kildurux h rgiz mumkin  m s». Bu muh m ay t toqruluk «koxumq  s z»imizni k r ng. ■ **6:4-6** Mat. 12:31; Ibr. 10:26; 1Yuha. 5:16. ■ **6:10** P nd. 14:31; Mat. 10:42; 25:40; Mar. 9:41; Yh. 13:20.

ahirojiqə xundak oğeyrət kilixinglarğa intizarmiz; ¹² xundakla sərəlmilərdin bolmay, bəlki etikad wə səwrqanlık arkilik Hudaning wədilirigə warislik kılqanlarni ülgə kılidiqanlardin bolqaysilər.

Hudaning İbrahimoğa kılqan wədiliri jəzmən əməlgə axidu

¹³ Qünki Huda İbrahimoğa wədə kılqanda, Əzidin üstün turidiqan heqkim bolmioaqqa, Əzi bilən kəsəm kilip: ¹⁴ «Sanga qoqum bəht ata kılimən, seni qoqum kəpəytip berimən» — dedi.

□ ■ ¹⁵ Xuning bilən, *İbrahim* uzun wəqit səwr-taqət bilən kütüp, Hudaning wədisigə erixti.

¹⁶ Qünki insanlar əzlidiridin üstün turidiqan birini tiloğa elip kəsəm kilidu; ularning arisida kəsəm ispat-təstik hesablinip, hər hil talax-tartixlarğa hatimə beridu. ■ ¹⁷ Xuningdək Huda, Əz wədisigə warislik kılqanlarğa Əz nixan-məqsitining əzgərməydiqanlığını tehimu oqukrak bildürüx üqün, kəsəm kilip wədə bərđi. ¹⁸ Xuning bilən kət'iy əzgərməs ikki ix arkilik, kəz aldimizda qoyulqan ümidni qing tutux üqün *halakəttin* özimizni qaqurup

□ **6:14** «Sanga qoqum bəht ata kılimən, seni qoqum kəpəytip berimən» — oqurmənlərgə ayanki, ibraniy tilida bu hil kəsəm iqix mundaq xəkildə idi: «Seni bərikətləp bərikətləymən, seni kəpəytip kəpəytimən». Bu xəkildə kəsəm iqküqi öz-əzi bilən kəsəm kılqan dəp hesablinatti. Bu wədə-kəsəm İbrahim İshakni qurbangah üstigə qoyqandin keyin berilən («Yar.» 22:17də hatirilididu). ■ **6:14** Yar. 12:3; 17:4; 22:16-17; Zəb. 105:8-9; Luqa 1:73. ■ **6:16** Mis. 22:11.

uni baxpanah qilolan bizlar küçlük riqbät-ilhamoqa erixälöymiz (bu ikki ixta Hudaning yaloqan eytixi kät'iy mumkin ämäs, älwättä). □
 19 Bu ümid jenimizoqa qing baqlanoqan kemä lënggiridäk xübhisiz hëm mustähkäm bolup, *ärxniki* ibadëthanining *iqki* pärdisidin ötüp bizni xu yërgä tutaxturidu. □ 20 U yërgä biz üqün yol eqip mangoquqi Äysa bizdin awwal kirgän bolup, Mälkizädäkning kahinlik tüzümi tärtipidä mänggüçlük täyinlängän Bax Kahin boldi. □ ■

7

Mälkizädäkning kahinlik tüzümi hëqëkidä

□ **6:18 «Xuning bilän kät'iy özgärmäs ikki ix arkilik...»** — bu «özgärmäs ikki ix» bolsa Hudaning wädisi wä Uning kësimi bolsa keräk. **«köz aldimizda koyuloqan ümidni qing tutux üqün halakëttin özimizni qaçurup uni baxpanah qilolan bizlar küçlük riqbät-ilhamoqa erixälöymiz»** — «özimizni qaçurup» degän ibarä «muxu rëzil dunyaning äkiwitidin özini qaçurup», degän mänidä. □ **6:19 «ärxniki ibadëthanining iqki pärdisidin ötüp bizni xu yërgä tutaxturidu»** — «ärxniki ibadëthanining pärdisi» degän ibaridä biz «ärxniki» degän sözni qoxup kirgüzduk. Qünki «ibadëthanining pärdisi» yër yüzidiki ibadëthanini kërëtkän ämäs, bälki ärxtä boluqan ibadëthanini kërëtidu (8:5ni kërüng). Demäk, etikädqilar üqün eytkanda, ularning asmandiki ibadëthanidiki äng muqäddäs jay bilän qing alakishi bardur. □ **6:20 «Mälkizädäkning kahinlik tüzümi tärtipidä mänggüçlük täyinlängän Bax Kahin boldi»** — «Mälkizädäk» toqruluq 7-bab -1-2-ayëtlërgä qaralsun. Mälkizädäk «Yar.» 14-babta kërünidu. ■ **6:20** Ibr. 3:1; 4:14; 8:1; 9:11.

•••• «*Alamning yaritilixi*» 14:17-19ni k r ng

¹ Q nki bu M lkiz d k Salem x h rining padixah , xundakla  ng Aliy Bolouqi Hudaning kahini bolup, Ibrah m padixahlarni yengip j ngdin kaytkanda, uning aldiq  qiqqan w  uningq  b ht tilig nidi. □ ■ ² Ibrah m bolsa erixk n barlik *oljisining* ondin bir  l xini uningq  atiqanidi. *M lkiz d k deg n isimning* birinqi m nisi «h kkaniy t padixah » deg nlikdur; uning y n  bir nami «Salemning padixah » bolup, buning m nisi «amanlik padixah » deg nlikdur; ³ uning atisi yok, anisi yok, n s bnamisi yok, k nlirining baxlinixi w  hayatining ahirlixixi yoktur, b lki u Hudaning Oqliq  ohxax kilinip, m ngg l k kahin bolup turidu. □

⁴  mdi qaranglar, bu M lkiz d k nemideg n uluq ad m-h ! H tta ata-bowilirimizning qongi Ibrah mmu oljisining ondin birini uningq  atiqan. ⁵ D rw k  Lawiyning  wladliridin kahinlikni zimmisig  alqanlar T wrat kanuni boyiq  h lktin, y ni  z kerindaxliridin Ibrah mning puxtidin bolqiniq  qarimay tapqinining ondin bir  l xini yiqixi  mr

□ **7:1 «Salem x hiri»** — y ni Yerusalem; «Salem»ning m nisi «salam, amanlik»tur. ■ **7:1 Yar. 14:17-20.** □ **7:3 «uning atisi yok, anisi yok, n s bnamisi yok, k nlirining baxlinixi w  hayatining ahirlixixi yoktur, b lki u Hudaning Oqliq  ohxax kilinip, m ngg l k kahin bolup turidu»** — bu ay tning qongkur m zmuni  stid  «koxumq  s z»imizd  tohtilimiz.

kilinoqan. □ ■ 6 Lekin bularning kəbilə-urukidin bolmioqan Məlkizədək bolsa Ibrahımdin «ondin bir ülüxi»ni qobul qilqan andin Hudaning wədilirigə igə boluquqi Ibrahımoqa bəht tiligən. ■

7 Xübhisizki, bəht tiligüqi bəhtkə erixküqidin üstündür. □ 8 Bu yərdiki «ondin bir ülüx»ni qobul qilquqilar əlidioqan adəmlərdındur; u yərdiki «ondin bir ülüx»ni qobul qilquqi toqrisida *mukəddəs yazmilarda* «U həyat yaxioquqi» dəp guwahlik berilgəndur. □

9 Həтта mundak deyixkə boliduki, ondin bir ülüxni alidioqan Lawiymu *əjdadi* Ibrahım arkilik *Məlkizədəkkə* ondin bir ülüxni bərgən. □

10 Qünki Məlkizədək Ibrahımnı qarxi aloqanda, Lawiynı *kəlgüsidiki puxti bolux süpitidə* yənila Ibrahımning tenidə idi, dəp hesablxka bolidu.

11 Əmdi Lawiy kəbilisining kahinlik tüzümi arkilik mukəmməl həkkanıylik kelələydioqan bolsa (qünki xu tüzümgə asasinip Təwrat qanuni Israil həlkigə qüxürülgənidi), keyinki

□ 7:5 «**Ibrahımning puxtidin boluqini...**» — grek tilida: «Ibrahımning qatirikidin qilqanlar...» degən səz bilən ipadilinidu. ■ 7:5 Qel. 18:21; Qan. 18:1; Yə. 14:4; 2Tar. 31:5.

■ 7:6 Yar. 14:20. □ 7:7 «**bəht tiligüqi**» — yaki «bəht ata qilquqi». □ 7:8 «**Bu yərdiki «ondin bir ülüx»ni qobul qilquqilar əlidioqan adəmlərdındur; u yərdiki «ondin bir ülüx»ni qobul qilquqi toqrisida (mukəddəs yazmilarda) «U həyat yaxioquqi» dəp guwahlik berilgəndur**»

— «əlidioqan adəmlər» Lawiylik kahinlarnı, «həyat yaxioquqi» bolsa Məlkizədəkni kərsitidu. □ 7:9 «**Həтта mundak deyixkə boliduki, ondin bir ülüxni alidioqan Lawiymu əjdadi Ibrahım arkilik (Məlkizədəkkə) ondin bir ülüxni bərgən**»

— ondin bir ülüxni aloqini Lawiy əzi əməs, bəlki uning əwladlırı «Lawiyılar»dur.

wakitlarda Harning kahinlik tuzumi boyiqe ames, balki Molkizadəkning kahinlik tuzumi boyiqe baxqa bir kahinning qikixining nemə hajiti bolatti?■

12 Əmdi kahinlik tuzumi ozgertilgen bolsa, uningqa *munasiwətlilik* qanun-tuzummu ozgertilixkə toqra kelidu. 13 Qunki bu eytiliwatqan sozlər qaritilqan zat bolsa baxqa bir kəbilidin bolup, bu kəbilidin heqkim qurbangahta hizmette bolup bakmiqan. 14 Qunki Rəbbimizning Yəhuda kəbilisidin qikqanliki enik; Musa bu kəbilə toqrisida kahinlikqa munasiwətlilik heqbir nərsə demigənidi.□ ■

15 Əmdi Molkizadəktək baxqa bir kahin qikqan bolup, bu ozgirix munulardin tehimu roxən bolidu; □ 16 uning *kahinlikqa* təyinlinixi ət igilirigə baqlik əmr bilən ames, balki pütməs-

■ 7:11 Gal. 2:21. □ 7:14 «Qunki Rəbbimizning Yəhuda kəbilisidin qikqanliki enik; Musa bu kəbilə toqrisida kahinlikqa munasiwətlilik heqbir nərsə demigənidi» — Musa pəyoqəmbərgə quxürülgən qanun boyiqe kahinlar Lawiy kəbilisidin bolqan. ■ 7:14 Yəx. 11:1; Mat. 1:3. □ 7:15 «Əmdi Molkizadəktək baxqa bir kahin qikqan bolup, bu ozgirix munulardin tehimu roxən bolidu» — «bu ozgirix» grek tilida «bu ix» deyilidu. «Bu ix»ning nemə ikənliki toqqrulq baxqa pikirdə bolqan bəzi alimlar bar.

tügiməs hayatning kudritidin bolóqandur.□

17 Qünki bu həkətə *mukəddəs yazmilarda*: «Sən əbədil'əbədgiqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən» dəp guwahlik berilgən.

□ ■ 18 Qünki aldinki əmr-tüzüm ajizliki wə ünümsizliki tüpəylidin küqidin qalduruloqan 19 (— qünki Təwrat qanuni heq ixni kamalətkə yətküzəlmidi). Uning ornioqə bizni Hudaqə yeqinlaxturidioqan, uningdin əwzəl ümid elip kelindi. ■ 20-21 Uning üstigə, bu ix *Hudaning* kəsimi bilən kapalətkə igə bolmay qalmidi (ilgiri ötkən kahinlar *Hudaning* kəsimisiz kahin bolóqanidi; lekin, Əysa bolsa Əzigə: —

«Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm hərgiz buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgiqə kahındursən»» Degüqining kəsimi bilən kahin

□ 7:16 «... uning kahinlikqə təyinlinixi ət igilirigə baqlıq əmr bilən əməs, bəlki pütməs-tügiməs hayatning kudritidin bolóqandur» — «ət igilirigə baqlıq əməs» — grek tilida «ətlık (demək, insanning ətlirigə qaraydioqan) bir əmr boyiqə əməs,...». Demək, Musa pəyoqəmbərgə güxürülgən qanun boyiqə kahinlar Lawiy kəbilisidin boluxi kerək idi, lekin Məlkizədəkning kahinlik tüzümi heqqandak bir kəbilə bilən munasiwətsiz, pəkət mənggü hayat kixi buningqə layıq kelətti.

□ 7:17 «Sən əbədil'əbədgiqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən» — «Məlkizədək» toqruluk yənə 7-bab 1-2-ayətlər wə «Zəbur»diki 110-küygə qaralsun. Məlkizədək özi «Yar.» 14-babta kərünidu. ■ 7:17 Zəb. 110:4; İbr. 5:6. ■ 7:19 Yh. 1:17; Ros. 13:39; Rim. 3:21,28; 8:3; Gal. 2:16.

boldi). □ ■ 22 Əmdi Əysa xundak uluq ix bilən əwzəl bir əhdining kepili qilindi.

23 Yənə kelip, ilgiri ötkən kahinlar kəp boluxi kerək idi; qünki ularning *hərbiri* ölüm tüpəylidin wəzipisini dawamlaxturalmay qaloqan. 24 Lekin Əysa mənggügə turoqqa, Uning kahinliki hərgiz əzgərtilməstur. 25 Xu səwəbtin, U Əzi arkilik Hudaning aldiqə kəlgənlərnü üzül-kesil kütquzuxqə qadir; qünki U ular üqün Hudaqə murajət qilixqə mənggü hayattur.■

26 Muxundak bir bax kahin dəl bizning həjitimizdin qikidiqan — mukəddəs, əyibsiz, oqubarsiz, gunahkarlardin neri qilinqan, ərxlərdin yukiri elip kətürülgən kahindur.

27 U axu bax kahinlardək hər küni aldi bilən öz gunahliri üqün, andin həlkning gunahliri üqün qurbanliq sunuxqə mohtaj əməs. Qünki U Əzini qurbanliq süpitidə sunoqanda, həmməylən üqün buni bir yolila ada kildi. ■ 28 Qünki Təwrat qanuni ajiz bəndə bolqan insanlarni bax kahin qilip təyinləydu, lekin Təwrat qanunidin keyin kəlgən Hudaning kəsəm-kalami mənggügə kamalətkə yətküzülgən Oqulni bax kahin qilip təyinlidi.

□ 7:20-21 «Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm hərgiz buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgiqə kahındursən» degüqining kəsimi bilən kahin boldi» — Zəburdiki (110:4) toluk bayan bolsa: «Pərwərdigar xundak kəsəm iqtı, həm buningdin yanmaydu: — «Sən əbədil'əbədgiqə Məlkizədəkning tipidiki bir kahındursən»». ■ 7:20-21 Zəb. 110:4. ■ 7:25 1Tim. 2:5; 1Yuhə. 2:1. ■ 7:27 Law. 9:7; 16:6; İbr. 5:3.

8

Bax kahinimiz Əysa Məsih — əwzəl kahin, əwzəl əhdə

¹ Eytqanlirimizning bax nuqtisi xuki: Ərxtiki uluq Boluquqining təhtining ong tərpidə olturoqan xundak bir Bax Kahinimiz bar. ■ ² U muqəddəs jaylarda, xundakla insan əməs, bəlki Pərwərdigar tikkən həkikiy ibadət qedirining həmmisidə kahinlik hizmitini kiloquqidur. □

³ Hər bir bax kahin hədiyə həm kurbanliklar sunux üqün təyinlinidu. Xuning üqün, *bizning bu bax kahinimizningmu* birər sunidioqini bolux kerək idi. □ ■ ⁴ Dərwəkə əgər U yər yüzidə bolsidi, hərgiz kahin bolmaytti; qünki bu yərdə Təwrat qanun-tüzümi boyiqə hədiyə sunidioqan kahinlar alliburunla bardur ⁵ (bu *kahinlar* hizmət kilidioqan *ibadət qediri* pəkətlə ərxtiki ixlarning kəqürülmisi wə kələnggisidur. Musa dəl bu ibadət qedirini kuruxka baxliqanda, Hudaning wəhiysi uningqə kelip: «Ehtiyat kilqinki, bularning həmmisini sanga taqda kərsitilgən ərnək boyiqə yasioqin» dəp agahlanduroqan). ■ ⁶ Lekin hazır U (*kona əhdigə ait* wədilərdin əwzəl wədilər üstigə bekitilgəq) tehimu yaxhi bir

■ **8:1** Əf. 1:20; Kol. 3:1; Ibr. 3:1; 4:14; 6:20; 9:11; 12:2.

□ **8:2** «*U (Məsih) muqəddəs jaylarda, xundakla insan əməs, bəlki Pərwərdigar tikkən həkikiy ibadət qedirining həmmisidə kahinlik hizmitini kiloquqidur*» — «muqəddəs jaylar» bolsa «muqəddəs jay» wə «əng muqəddəs jay» deməqki.

□ **8:3** «*bizning bu bax kahinimizningmu*» — grek tilida «Uningmu...». ■ **8:3** Əf. 5:2. ■ **8:5** Mis. 25:40; Ros. 7:44;

Kol. 2:17; Ibr. 10:1.

əhdining wasitiqisi bolojaqqa, Uningoqa berilgan kahinlik hizmiti baxka kahinlarningkidin xunqə əwzəl turidu. □ ■

⁷ Əgər xu dəsləpki əhdə kəm-kütisiz bolsa idi, keyinkisi üçün orun izdəxning heqkandak hajiti bolmioqan bolatti. □ ⁸ Lekin, Huda kona əhdini yetərsiz dəp qarap, *Israillaroqa* mundak degən:

«Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti üçün yengi bir əhdini əməlgə axurimən. □ ■ ⁹ Bu əhdə ularning ata-bowiliri

□ **8:6** «**lekin hazır U ... tehimu yaxhi bir əhdining wasitiqisi bolojaqqa, Uningoqa berilgan kahinlik hizmiti baxka kahinlarningkidin xunqə əwzəl turidu**» — bu ayəttə kərsitilgən əhdə «yengi əhdə», 8-12-ayətlərnə kərüng.

■ **8:6** 2Kor. 3:6.

□ **8:7** «**Əgər xu dəsləpki əhdə kəm-kütisiz bolsa idi, keyinkisi üçün orun izdəxning heqkandak hajiti bolmioqan bolatti**» — nemixka rosul muxu yərdə: «keyinkisi üçün orun izdəxkə hajiti bolmioqan bolatti» dəydu, pəkətlə «keyinkisining heqkandak hajiti bolmioqan bolatti» deməydu? Bəlkim u «yengi əhdə» bexarət qiloqan pəyoqəmbərlər (Yərəmiya, Əzakiyal, Yəxaya qatarliqlar)ni kəzdə tutidu; ular əzi «yengi kəlb, yengi roh»ka igə boluxka təxna bolup izdigən, «yengi əhdə» dəl muxularoqa ayan qilinoqan.

□ **8:8** «**Lekin, Huda kona əhdini yetərsiz dəp qarap, Israillaroqa mundak degən: — «Mana, xu künlər keliduki, — dəydu Pərwərdigar, — Mən Israil jəməti wə Yəhuda jəməti üçün yengi bir əhdini əməlgə axurimən**» — Huda Əzi bekitkən kona əhdini «yetərsiz kərgən»liki həyran qalarliq kərünüdu, əlwəttə. Yetərsizliki bolsa dəl 7:19də kərsitilgəndək «Təwrat qanuni heq ixni kamalətkə yətküzəlmidi». «Yengi əhdə» pəkətlə Hudaning mukəmməl həqkaniylikini kərsətkən bolupla qalmay, bəlkə bu həqkaniylikning insanlarning kəlbige qandak ornitilidioqanliqini kərsitidu. ■ **8:8** Yər. 31:31-34.

bilən tüzgən əhdigə ohximaydu; xu əhdini Mən ata-bowilirini qolidin tutup Misirdin qutkuzup yetəkliginimdə ular bilən tüzgən idim; çünki ular Mən bilən tüzüxkən əhdəmdə turmidi, mən ulardin nəzirimni yetkidim, — dəydu Pərwərdigar.

¹⁰ Çünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioqan əhdəm mana xuki: — «Mən Öz təvrat-qanunlirimni ularning zehin-əkligə salimən, həmdə ularning kəlbigimu pütimən; Mən ularning Hudasi bolimən, ularmu Mening həlkim bolidu. □ ¹¹ Xundin baxlap həqkim öz yurtdixioqə, yaki öz kərindixioqə: — «Pərwərdigarni tonuoqin» dəp əgitixining həjiti qalmaydu; çünki ularning həmmisi, əng kiçikidin qongioqə Meni bilip boləqan bolidu; ■ ¹² çünki mən ularning kəbihliklirigə rəhim qilimən həmdə ularning gunəhliri wə itaətsizlikirini mənggügə esimdin qikiriwetimən». ■

¹³ Əmdi Hudaning bu əhdini «yengi» deyixi burunkisini «kona» degənlikidur; əmdi waqti ötkən, konirioqan ix bolsa uzun ötməy yoqilidu.

9

□ **8:10** «Çünki xu künlərdin keyin, Mening Israil jəməti bilən tüzidioqan əhdəm mana xuki...» — Yərəmiya pəyoələmbərning bu bexaritudə, «xu künlərdin keyin» degən ibarə Huda həlkini öz yurtioqə Babilondin qayturoqandin keyinki künlərnə kərsitidu. ■ **8:11** Yh. 6:45,65; 1Yuha. 2:27. ■ **8:12** Yər. 31:31-34.

Kona əhdə dəwridiki ibadət

1 Birinçi əhdidə munasiwətlik ibadət bəlgilimiliri wə yər yüzigə təwə boloqan bir mukəddəs ibadət jayi bar idi. ² Buningoq bir ibadət qediri tikilgənidi; uning mukəddəs jay dəp ataloqan birinçi bəlümidə qiraqdan, xirə həm xirə üstidə rətləngən nanlar bolatti. ■ ³ Uning ikkinçi, *yəni iqki* pərdisining kəynidə əng mukəddəs jay dəp ataloqan yənə bir qedir bəlumi bar idi. □ ⁴ Xu yərgə təwə boloqan altun huxbuygah wə pütünləy altun bilən kaplanoqan əhdə sanduqi bar idi. Sanduqning iqidə altundin yasaloqan, manna selinoqan komzək, Hərunning bih sürgən həsisi wə ikki əhdə *tax tahtisi* bar idi. □ ■ ⁵ *Sanduk* üstidiki «kafarət təhti»ning üstigə xan-xərəplik «kerub»lar ornitiloqan bolup, qanatlıri bilən uni yepip turatti. Əmdi bular toqruluk təpsiliy tohtilixning hazır waqti

■ 9:2 Mis. 26:1; 36:1; Law. 24:5. □ 9:3 «əng mukəddəs jay dəp ataloqan yənə bir qedir bəlumi» — «mukəddəs jay» grek tilida «mukəddəslərnin mukəddisi». □ 9:4 «**altundin yasaloqan, manna selinoqan komzək**» — «manna» Huda qəl-bayawanda Israillaroq bərgən «asmandiki nan» — «Mis.» 31:16kə qaralsun. «**Hərunning bih sürgən həsisi**» — Huda Hərunni yetəkqi kəlip tallioqanlikini kərsitix üqün, uning həsisini bihlatqanidi («Qəl.» 16-17-babni kərüng. «**ikki əhdə tax tahtisi**» — bularning üstigə «on pərman» yaki «on pərhiz» yezaloqanidi («Mis.» 31:18 wə 34:28ni kərüng. ■ 9:4 Mis. 25:10; 34:29; Qəl. 17:25; 1Pad. 8:9; 2Tar. 5:10.

əməs. □ ■

⁶ Bu nərsilər mana xundak orunlaxturuloq̄andin keyinla, kaħinlar qedirning birinq̄i bəlümigə (yəni «*mukəddəs jay*»*q̄a*) hərdaim kirip, ibadət hizmitini q̄ilidu. ■ ⁷ Birak̄, «*əng mukəddəs jay*» *dəp ataloq̄an* ikkinq̄i bəlümigə pəq̄ət bax kaħin yilda bir q̄etimla kiridu. Kaħin u yərgə öz gunahlıri wə həlkning nadanliqtin otküzgən gunahlıri üq̄ün ataloq̄an *q̄urbanliq̄* kənini almay kirməydu. ■ ⁸ Bu ixlar arkilik Mukəddəs Roh xuni kərsitip bərməktiki, bu birinq̄i ibadət qediridiki tüzüm inawətlik bolup tursila, əng mukəddəs jayq̄a baridioq̄an yol yənila eqilmaydu. □ ■ ⁹ Mana bular rəsimdək hazırkı zamanni roxənləxtüridioq̄an bir hil

□ **9:5 «kafarət təhti»** — yaki «rəħimgah» yaki «rəħim kərsitidioq̄an təht». «Mis.» 25:22-34ni kəring. «**«kafarət təhti»ning üstigə xan-xəraplik «kerub»lar ornitiloq̄an bolup, kanatliri bilən uni yepip turatti**» — bu ixlar toq̄risida «Mis.» 25:10-22, 37:6-9ni kəring. «**əmdi bular toq̄ruluk təpsiliy tohtilixning hazır waq̄ti əməs**» — bu nərsilərnig həmmisi Əysa Məsiħ wə u elip baroq̄an nijattin «bexarət beridioq̄an kələnggə» idi. Bu ayəttiki səzlərgə wə 8:5kə qaridoq̄anda, xuningq̄a ixənq̄imiz kamilki, hətta bu kona ibadət qedirining q̄iq̄ikkinə təpsilatirimu «bexarətlik kələnggə» yaki «simwol» idi. «Manna» unig bir misalidur. «Yuh.» 6:30-35də Əysaning Əzi toq̄ruluk eytkən səzlrini kəring («Rim.» 14:4, «Kol.» 2:16-17nimu kəring). Huda buyrusa bu uluq̄ wə q̄izik nuqtini təpsiliy təhlil q̄ilidioq̄an kitabq̄ini keyin q̄iq̄armaq̄imiz. ■ **9:5** Mis. 25:22. ■ **9:6** Qəl. 28:3. ■ **9:7** Mis. 30:10; Law. 16:2,34; Ibr. 9:25. □ **9:8 «bu birinq̄i ibadət qediridiki tüzüm inawətlik bolup tursila»** — «birinq̄i ibadət qediri» degən səz qedirning özini, xundakla u wəkillik q̄iloq̄an ibadət hizmətliri (uningda sunuloq̄an hədiyə wə q̄urbanliqlar q̄atarliqlar)ni kərsitidu. ■ **9:8** Yh. 14:6.

obraz, halas. Buningdin xuni k r welixka boliduki, bu qedirda sunulidigan h diy  w  kurbanliklar ibad t qilouqini wijdanida pak-kamil qilalmaydu. ¹⁰ Ular p k t yem k-icm kl r w  boyini suq  selixning t rl k r smiy tlirig  baqlik bolup, *kanun-t z m* t z t l x waqti k lg qilik k qk  ig  qilinqan, insnlarning  tlirigila baqlik bolqan b lgilim nizamlardur.■

¹¹ Lekin M sih bolsa k lg sidiki karam t yahxi ixlarni elip baroq  bax ka in bolup, ad m qoli bil n yasalmiqan, bu dunyaoq  m nsup bolmiqan, tehimu uluoq w  tehimu muk mm l ibad t qedirioq  kirdi;■ ¹²  qk  yaki mozaylarning *qurbanlik* kenini  m s, b lki  zining *qurbanlik* keni arkilik U ( zila m ngg l k h rl k-nijatni igilig n bolup) bir yolila m ngg g   ng muk dd s jayoq  kirdi.□ ■

¹³ *Kona  hd  d wrid *  qk  w  buqilarning keni h m in kning k lliri napak bolqanlarning  stig  sepils , ularni  t j h tidin tazilap pak qilqan y rd , ■ ¹⁴ undaqta, m ngg l k Roh arkilik  zini oqubarsiz kurbanlik s pitid  Hudaq  atiqan M sihning keni wijdaninglarni  l k ixlardin pak qilip, bizni m ngg  hayat Hu-

■ **9:10** Law. 11:2; Q l. 19:7-22. ■ **9:11** Ibr. 3:1; 4:14; 6:20; 8:1. □ **9:12** «** zining kurbanlik keni arkilik U ( zila m ngg l k h rl k-nijatni igilig n bolup) bir yolila m ngg g   ng muk dd s jayoq  kirdi**» — «m ngg l k h rl k-nijat» bolsa gunahlardin bolqan azadlik-nijatni k rsitidu. M sihning igiligini  zi  q n  m s, barlik insnlr (etikad qilqan bolsa)  q n,  lw tt . ■ **9:12**

Ros. 20:28;  f. 1:7; Kol. 1:14; Ibr. 10:10; 1Pet. 1:19; W h. 1:5; 5:9

■ **9:13** Law. 16:14; Q l. 19:4; Ibr. 10:4.

daoqa ibadət qilixka tehimu yetəkliməmdu?! □ ■

¹⁵ Xuning üqün u yengi əhdining wasitiqisidur. Buning bilən (insanlarning awwalki əhdə astida sadir qiləan itaətsizlikliri üqün azadlik bədili süpitidə xundak bir ölüm boləanikən) Huda tərpidin qakiriləanlar wədə kilinəan mənggülik miraska erixələydu. □ ■

¹⁶ Əgər wəsiyət qaldurulsa, wəsiyət qalduruquqining əlüxi təstiklanəuqə, wəsiyət küqkə igə bolmaydu. ¹⁷ Qünki wəsiyət pəkət ölümdin keyin küqkə igə bolidu. Wəsiyət qalduruquqi həyatla bolsa, wəsiyitining heqkandak küqi bolmaydu. □ ■ ¹⁸ Xuningəa ohxax, dəsləpki əhdimu kan ekitiləandila, andin küqkə igə boləan. ¹⁹ Qünki Musa Təwrat kanuni boyiqə hər bir əmrini pütün həlkə ukturəandin keyin, mozay wə əqkiləning suoqa arilaxturəan kənini kızil yung yipta baoləan zofa bilən kanun dəsturiəa wə pütün həlkə sepip, ularəa: ²⁰ «Mana, bu Huda siləning əməl qilixinglarəa əmr kiləan

□ **9:14 «undakta, mənggülik Roh arkilik özini oqubarsiz qurbanlik süpitidə Hudaəa atəan Məsih...»** — «mənggülik Roh» Mukəddəs Roh, Hudaning mənggülik Rohi. ■ **9:14** Luqa 1:74; Rim. 6:13; Gal. 1:4; 2:20; Əf. 5:2; Tit. 2:14; 1Pet. 4:2; 1Yuha. 1:7; Wəh. 1:5. □ **9:15 «insanlarning awwalki əhdə astida sadir qiləan itaətsizlikliri üqün azadlik bədili süpitidə xundak bir ölüm boləanikən»** — «xundak bir ölüm» — Məsihning əlümi, əlwəttə. ■ **9:15** Rim. 5:6; 1Pet. 3:18. □ **9:17 «16-17-ayət»** — yaki «Qünki əhdə tüzülsə, əhdə tüzülgüqi qurbanlik əlüxi kerək. Əhdə qurbanliki kilinəuqi əlsə, əhdə küqkə igə bolidu; qurbanlik tehi həyatla bolsa, əhdə heqkandak küqkə igə bolmaydu». ■ **9:17** Gal. 3:15.

əhdining kenidur» — dedi. □ ■ 21 U yənə ohxax yolda ibadət qedirioqa wə qedirdiki ibadətke munasiwətlik pütkül saymanlarning üstigə qan səpti. 22 Dərwəkə, Təwrat qanuni boyiqə həmmə nərsə degüdək qan bilən paklinidu; *qurbanlik* qeni təkülmigüqə, gunahlar kəqürüm qilinmaydu.

23 Hox, ərtikigə təkliid qilip yasaloqan bu buyumlar muxundak *qurbanliklar* bilən paklinixi kerək idi. Birak ərtiki nərsilərninğ özi bulardin esil qurbanliklar bilən paklinixi kerək. 24 Qünki Məsih ərtiki həqikiy ibadət jayioqa təkliid qilinoqan, adəm qoli bilən yasaloqan mukəddəs jayioqa əməs, bəlki Hudaninğ huzurida bizgə wəkillik qilip hazır bolux üqün ərxning özigə kirip boldi. □

25 *Yər yüzidiki* bax kaşinning yilmuyil öz qenini əməs, bəlki *qurbanliklarning* qenini elip, əng mukəddəs jayioqa qayta-qayta kirip turoşinidək, u qurbanlik süpitidə özini qayta-qayta atax üqün kirgini yok. ■ 26 Əgər xundak qilixning zərüriyiti boləqan bolsa, dunya apiridə boləqandin beri Uning qayta-qayta azab qekixigə toşra kelətti. Lekin U mana zamanlarning ahirida gunahni yok qilix üqün, bir yolila Özini qurban qilixka otturioqa qikti.

□ 9:20 «**Mana, bu Huda silərninğ əməl qilixinglaroqa əmr qiloqan əhdining kenidur**» — demək, əhdə bu qan arqilik küqkə igə qilinoqan. «Mis.» 24:5-8ni kəruing. ■ 9:20 Mis. 24:8; Mat. 26:28. □ 9:24 «**adəm qoli bilən yasaloqan mukəddəs jayioqa əməs**» — «mukəddəs jay» grek tilida «mukəddəs jaylar» deyilidu — «mukəddəs jay» andin «əng mukəddəs jay» deməkqi. ■ 9:25 Mis. 30:10; Law. 16:2,34; Ibr. 9:7.

27 Həmmə adəmning bir qetim əlüxi wə əlgəndin keyin sorakka tartilixi bekitilgəngə ohxax, 28 Məsiħmu nuroqun kixilərninğ gunahlırini Əz üstigə elix üqün birla qetim qurbanlık süpitidə sunuloqandin keyin, Əzini təlpünüp kütkənlərgə gunahni yok qiloqan həlda nijat kəltürüxkə ikkinqi qetim axkarə bolidu. □ ■

10

Məsiħning bir qetimlik qurbanlıki

1 Təwrat qanuni kəlgüsində elip kelinidiqan güzəl ixlarning əz əynini əməs, bəlki ularning kələnggisinila sürətləp bərgəqkə, u tələp qilinoqan, yilmuyil sunulup keliwatqan ohxax qurbanlıqlar arkilik *Hudaqqa* yeqinlaxmaqci boləqanlarni hərgizmu mukəmməl qilalmaydu. ■ 2 Bolmisa, muxu qurbanlıqlarning sunuluxi ahirlixatti, qünki ibadət qiloquqilar pak qilinip, wijdani yənə əz

□ **9:28** «Məsiħ... Əzini təlpünüp kütkənlərgə gunahni yok qiloqan həlda nijat kəltürüxkə ikkinqi qetim axkarə bolidu» — «gunahni yok qiloqan həlda» grek tilida «gunah yok həlda». Bizningqə «gunah yok həlda» degən ibarə Məsiħning Əzining gunahsız ikənlikini kərsitix üqün deyilgən əməs (qünki Uning gunahsızliki enik), bəlki Uning gunahning əzini bir tərəp qilix ixini tügigənlikini kərsitidu, dəp qaraymiz. «Gunah yok həlda nijat kəltürüxkə ikkinqi qetim axkarə bolidu» degənlik toqrisidiki yənə bir qüxənqisi: «(Məsiħning ikkinqi qetimki kelixi) insanlarning gunahlırining bədiligə qurban bolux üqün əməs, bəlki nijat kəltürüxkə ikkinqi qetim axkarə bolidu» degəndək. ■ **9:28** Rim. 5:6, 8; 1Pet. 3:18. ■ **10:1** Kol. 2:17; İbr. 8:5.

gunahliiri t p ylidin azablanmaytti. ³ Halbuki, muxu qurbanliklar yilmuyil  z gunahliirini  zliirig   slitip turidu. ⁴ Qunki buka w   qkil rning keni gunahlarni h rgiz elip taxliyalmaydu.■ ⁵ Xuning  q n, U dunyaoqa k lg nd  mundak deg n: —

«N  qurbanlik, n  atioqan axlik h diy liiri bolsa Sening t l p-arzuyung  m s, Birak S n M n  q n bir t n t yyarlap b rding;□ ■

⁶ N  keyd rm  qurbanliklar, n  gunah qurbanlikidindimu s y nmiding;

⁷ Xunga jawab b rdimki — «Mana M n k ldim! — Kanun d sturungda M n toqruluk p t lg nd k — I Huda, irad ngni  m lg  axurux  q n k ldim».□ ■

⁸ U yukirida: «N  qurbanlik, n  axlik h diy liiri, n  keyd rm  qurbanliklar n  gunahni tilig qi

■ **10:4** Law. 16:14; Qel. 19:4; Ibr. 9:13. □ **10:5**

«Xuning  q n, U dunyaoqa k lg nd  mundak deg n: —»

— «U» — M sihni k rsitidu. ■ **10:5** Z b. 40:6; Y x.

1:11; Y r. 6:20; Am. 5:21. □ **10:7** «...Xunga jawab

b rdimki — «Mana M n k ldim! — kanun d sturungda

M n toqruluk p t lg nd k — I Huda, irad ngni  m lg 

axurux  q n k ldim» — (5-7-ay t) «Z b.» 40:6-8 (kona grek

«Septuagint» (LXX) t rjimisidin). Bu ay tl rd  T wrattiki t t

hil asasiy qurbanlik (inaklik yaki t x kk r qurbanlikliiri (r hm t

qurbanlikliiri), axlik h diy liiri, keyd rm  w  gunahni tilig qi

qurbanliklar) tiloqa elinidu. Demis kmu, M sih bu s zl rni  zi

dunyaoqa kelixidin 1000 yilq  burun  z Rohi arkilik Z burda

Dawut p yo  mb rning a zidin bexar t s pitid  aldin'ala

eytidu. ■ **10:7** Z b. 40:7, 8

qurbanliklar Sening t l p-arzuyung  m s, S n ulardinmu s y nmiding» (bu qurbanliklar T wrat qanunining t lipi boyiq  sunuluxi ker k idi) deginidin keyin ⁹ y n : «Sening irad ngni  m lg  axurux  q n k ldim» deg n. Dem k, *Huda* keyinkisini k qk  ig  qilix  q n, aldinkisini  m ldin qalduridu. □ ¹⁰ Hudaning bu iradisi boyiq   ysa M sihning tenining bir yolila qurban qilinixi arkilik biz gunah tin paklinip, *Hudaqqa* atalduq. □ ■

¹¹ H r kahin h r k ni ibad t hizmitid  turidu, xundaqla gunahlarini h rgiz sakit qilalmaydiqan ohxax hildiki qurbanliklarni *Hudaqqa* kayta-kayta sunidu. ¹² Bir k, bu *kahin* bolsa gunahlar  q n birla ketimlik m ngg  inaw tlik bir qurbanlikni sunoqandin keyin,

□ **10:9** «Dem k, *Huda* keyinkisini k qk  ig  qilix  q n, aldinkisini  m ldin qalduridu» — «aldinkisi» b lkim (1) yukirida tiloqa elinoqan kona  hdig  munasiw tlik qurbanliklarni yaki (2) kona  hdining  zini k rsitidu; «keyinkisi» (yaki «ikkinqisi») bolsa (3)  ysa M sihning birdinbir qurbanliqi yaki (4) 9-ay tt  k rsitilg n «Hudaning iradisini  m lg  axurux»ni k rsitidu. Bizningq  (1) w  (4) aldi-k yni ay tl rg  muwapiktur. Yengi  hdining t p m ksiti w  ahirki n tijisi «Hudaning iradisig   m l qilix»din ibar ttur. Bu irad  M sihning bizni gunahdin qutkuzididoqan qurbanlik  l mini  z iqig  alidu,  lw tt . Dem k, bu baxqa-baxqa k zqaraxlar arisidiki p rql r anq  qong  m s. □ **10:10**

«** ysa M sihning tenining bir yolila qurban qilinixi arkilik biz gunah tin paklinip, Hudaqqa atalduq**» — «gunah tin paklinip, Hudaqqa atalduq» grek tilida birla s z bil n ipadilinidu: «muq dd sl xt r lduq» yaki «pak-muq dd s qilinduq». Injil boyiq  «muq dd s» deg n s zning ikki m zmunu bar: (1) gunahdin paklanoqan; (2) Hudaqqa alahid  ataloqan.

■ **10:10** Ibr. 9:12.

Hudaning ong yenida olturdi; □ ■ 13 U xu yərdə «dūxmənliri Əz ayioji astida təhtipər qilinoquqə» kütidu. □ 14 U muxu birla qurbanlik bilən Hudaqə atop pak-muqəddəs qilinoqanlarni mənnggügə mukəmməl qildi. 15 *Muqəddəs yazmilarda pütülgəndək*, Muqəddəs Rohmu bu həqtə bizgə guvahlik beridu. Qünki U awwal:

16 «U künlərdin keyin, Mening ular bilən tüzidoqan əhdəm mana xuki, dəydu Pərwərdigar;

Mən Əz təwrat-kanunlirimni ularning zehin-əqligimu salimən,
Həmdə ularning kəlbigimu pütimən» degəndin keyin, U yənə: —■

17 «Ularning gunahliri wə itaətsizlikirini mənnggügə esimdin qikiriwetimən» — degən. □ ■

18 Əmdi xu yolda gunahlar kəqürüm qilinoqanikən, gunahlar üqün qurbanlik qilixning həjitimu qalmaydu.

□ 10:12 «Biraq, bu kaqin bolsa gunahlar üqün birla qetimlik mənnggü inawətlik bir qurbanlikni sunoqandin keyin, Hudaning ong yenida olturdi» — oqurmənlərgə ayan boliduki, kona əhdə dəwridə kaqinlarning hizmitining ayioji yok idi, xuning bilən daim «**turatti**» (ərə turatti, ibadət qedirida orunduk yok idi). Lekin Əysa biz üqün özini birla qurbanlik sunoqandin keyin «**olturdi**». ■ 10:12 Zəb. 110:1; Ros. 2:34; 1Kor. 15:25; Əf. 1:20; Kol. 3:1; Ibr. 1:13. □ 10:13 «U xu yərdə «dūxmənliri Əz ayioji astida təhtipər qilinoquqə» kütidu» — 2:13 wə «Zəb.» 110ni kərüng. ■ 10:16 Yər. 31:31-34; Rim. 11:27; Ibr. 8:8. □ 10:17 «...Ularning gunahliri wə itaətsizlikirini mənnggügə esimdin qikiriwetimən» — (16-17-ayət) «Yər.» 31:31-34. ■ 10:17 Yər. 31:33,34.

Əmdi Hudaoq yeqinlixayli!

¹⁹ Xuning üqün, əy kerindaxlar, Əysaning qeni arkilik əng mukəddəs jayqə kirixkə jür'ətlik bolup, ■ ²⁰ (U bizgə eqip bərgən, ibadəthanining pərdisidin (yəni, Uning ət-tenidin) etidioqan xu yipyengi, həyatlik yoli bilən) ²¹ xundakla Hudaning ailisini baxquridioqan bizning uluq kahinimiz bolqanliqi bilən, □ ²² dillirimiz wijdandiki bulqunuxlardin sepilix bilən paklanqan wə bədinimiz sap su bilən yuyuloqandək tazilanqan həlda etiqadning toluq jəzm-hatirjəmliki wə səmimiy qəlb bilən Hudaoq yeqinlixayli! □ ■ ²³ Əmdi etirap qiloqan ümidimizdə təwrənməy qing turayli (qünki wədə Bərgüqi bolsa səzidə turuquqidur) ²⁴ wə mehır-muhəbbət kərsitix wə güzəl ix qilixqə bir-birimizni qandək qozqax wə riqbətləndürüxni oylayli. ²⁵ Bəzilər adət qiliwalqandək, jamaəttə jəm boluxtin bax tartmayli, bəlki bir-birimizni

■ **10:19** Yh. 10:9; 14:6; Rim. 5:2; Əf. 2:13; 3:12.

□ **10:21** «xundakla Hudaning ailisini baxquridioqan bizning uluq kahinimiz bolqanliqi bilən, ...» — «Hudaning ailisi» etiqadqi jamaətni kərsitidu. □ **10:22** «dillirimiz wijdandiki bulqunuxlardin sepilix bilən paklanqan» — muxu səzlər yengi əhdə astidiki etiqadqilarning əhwali bilən kona əhdə astidikilərnin əhwalining selixturmisini kəzdə tutidu — kona əhdə astidikilər kahin tərripidin qurbanlik qanliri sepilixi arkilik «gunahlıri yepiloqan» yaki «kafarət qilinoqan». Əmdi yengi əhdə astidikilərnin dilliri Əysaning qurbanlik qeni sepilix bilən, wijdanida həqkandək bulqinixlar qalmaydu. «bədinimiz sap su bilən yuyuloqandək tazilanqan həlda etiqadning toluq jəzm-hatirjəmliki wə səmimiy qəlb bilən Hudaoq yeqinlixayli!» — muxu ibarilər toqruluk «qoxumqə səz»imizdə tohtilimiz. ■ **10:22** Əz. 36:25.

jekiləp-ilhamlandurayli; bolupmu xu künining yekinlaxkanlikini baykiöininglarda, tehimu xundak kılayli.□

²⁶ Həkiqətəni tonuxka nesip boləandin keyin, yənila kəstən gunah ötküzüwərsək, u qaşda gunahlar üqün sunulidioqan baxka bir qurbanlik bolmas, ■ ²⁷ bəlki bizgə kalidioqini pəkət sorak, xundakla Huda bilən qarxilixidioqanlarni yəp tügitixkə təyyar turidioqan yalkunluk otni qorkunq iqidə kütüxla, halas. □ ²⁸ Əmdi Musaqə qüxürülgən Təwrat kanunini kəzgə ilmiqan hərəkəndak kixi ikki yaki üq guwahqining ispati bolsa, kəngqilik kilinmayla öltürülətti. ■ ²⁹ Undaqta, bir kixi Hudaning Oqlini dəpsəndə kilsa, Hudaning əhdisinin qenişə, yəni özini pak kiləqan qanoqə napak dəp qarisa, xəpəkət kiləuqı Rohni həkərət kilsa, buningdin tehimu eqir jazaqə layik hesablinidu, dəp oylimamsilər?

³⁰ Qünki *Təwratta* «İntikam Meningkidur, kixining kilmixlirini öz bexioqə özüm yandurimən, dəydu Pərwərdigar» wə

□ **10:25 «bolupmu xu künining yekinlaxkanlikini baykiöininglarda, tehimu xundak kılayli»** — «xu kün» Məsihning bu dunyaoqə qaytip kelidioqan künini kərsitidu, əlwəttə. İnjləni yazoquqlarning nəziridə pəkət bir kün, yəni «xu kün»la kəzdə tutulidu. Grek tilida 19-25-ayətlər birlə jümlə bilən ipadilinidu. ■ **10:26** Qəl. 15:30; Mat. 12:31; İbr. 6:4; 2Pet. 2:20; 1Yuşa. 5:16. □ **10:27 «bəlki bizgə kalidioqini pəkət sorak, xundakla Huda bilən qarxilixidioqanlarni yəp tügitixkə təyyar turidioqan yalkunluk otni qorkunq iqidə kütüxla, halas»** — bu muhım ayət üstidə yənə «qoxumqə sez»imizdə azrak tohtilimiz. ■ **10:28** Qəl. 35:30; Qan. 17:6; 19:15; Mat. 18:16; 2Kor. 13:1.

«Pərwərdigar Öz həlkini sorakka tartidu» degüqini bilimiz. □ ■ 31 Mənggü hayat Hudaning kollirioq qüxüp jazalinix nəkədər dəhxətlik ix-hə!

32 Əmdi silər yorutuluxtin keyin, azab-oqubətlik, qattik kürəxlərgə bərdaxlik bərgən axu burunki künlərnı esinglarda tutunglar. □ 33 Bəzi waqıtlarda rəsua qilinip haqarətləx wə harlinixlaroq uqridinglar wə bəzi waqıtlarda muxundak muamililərgə uqriqanlaroq dərddax boldunglar. 34 Qünki silər həm məhbıslarning dərdigə ortak boldunglar həm mal-mülkünglar bulanoqandimu, kəlgüsidə tehimu esil həm yokaq kətməydiqan baqiy təəllukatka igə bolidiqanliqınglarnı bilgəqkə, huxallik bilən bu ixni qobul qildinglar. □ ■ 35 Xuning üqün, jasaritinglarnı yokaqtmanglar, uningdin intayin zor in'am bolidu.

36 Qünki Hudaning iradisigə əməl qilip, Uning wədə qiloqinioq muyəssər bolux üqün, səwr-

□ 10:30 «Intıqam Meningkidur, kixining qilmixlirini öz bexioq özüm yandurimən, dəydu Pərwərdigar» ... «Pərwərdigar Öz həlkini sorakka tartidu» — bu sözlər «Qan.» 32:35 wə 36din elinoqan. ■ 10:30 Qan. 32:35, 36; Rim. 12:19. □ 10:32 «Əmdi silər yorutuluxtin keyin, azab-oqubətlik, qattik kürəxlərgə bərdaxlik bərgən axu burunki künlərnı esinglarda tutunglar» — muxu azab-oqubət qekixi etıqadta qing türoqanliqi tüpəylidin, əlwəttə. □ 10:34 «qünki silər həm məhbıslarning dərdigə ortak boldunglar» — bu məhbıslar etıqad üqün zindanda yatqan. «həm mal-mülkünglar bulanoqandimu, ... huxallik bilən bu ixni qobul qildinglar» — «mal-mülkünglar bulanoqanda» — muxu ixning tarihiy təpsilatlıri toqruluk «qoxumqə söz»imiznimu kərüng. ■ 10:34 Mat. 5:12; Ros. 21:33.

qidadam qilixinglaroqa toqra kelidu. ■ 37 Qünki *mukəddəs yazmilarda Huda* mundak degən: — «Pəkət azoqinə waqıttin keyinla», «Kəlgüqi dər wəkə yetip kelidu, U keqikməydu. □ ■

38 Birak həkkanıy boluquqi etikad bilən yaxaydu; Lekin u kəynigə qekinsə, Jenim uningdin səyünməydu». □ ■ 39 Halbuki, biz bolsak kəynigə qekinip həlak bolidiqanlardin əməs, bəlki etikad bilən öz jenimizni igiligənlərdindurmiz. □

11

Etikad-ixənq — etkənki guwaşqilar

¹ Etikad bolsa ümid qilqan ixlarning realıktiki ipadisi wə kərünməydiqan xəy'ilərnin

■ 10:36 Luqa 21:19. □ 10:37 «Pəkət azoqinə waqıttin keyinla»... Kəlgüqi dər wəkə yetip kelidu, U keqikməydu» — «Yəx.» 26:20, «Həb.» 2:3. ■ 10:37 Həb. 2:2-3; Həg. 2:7; 1Pet. 1:6; 5:10. □ 10:38 «Birak həkkanıy boluquqi etikad bilən yaxaydu» — bəzi kona keqürmilərdə: «Məning həkkanıy adimim etikad bilən yaxaydu» deyilidu. «Birak həkkanıy boluquqi etikad bilən yaxaydu; lekin u kəynigə qekinsə, jenim uningdin səyünməydu» — «Həb.» 2:4. ■ 10:38 Həb. 2:4; Rim. 1:17; Gal. 3:11. □ 10:39 «... Biz bolsak kəynigə qekinip həlak bolidiqanlardin əməs, bəlki etikad bilən öz jenimizni igiligənlərdindurmiz» — muxu ayəttə «jan» jismaniy tərəp əməs, bəlki rohiy tərəptiki həyatni kərsitidu.

dəlilidur. □ ² Qünki burunkı mötiwərlirimiz kədimdə mana xu etiқad bilən *Hudadin kəlgən* yahxi guwahlıkni aloqan. □

³ Biz etiқad arkilik kainatning Hudaning sөz-kalami bilən ornitiloqanlikini, xundakla biz kəruwatkan məwjudatlarning kərgili bolidioqan xəy'ilərdin qıkkən əməslikini qüxinələymiz. □ ■

⁴ Etiқadi boləqaqqa Həbil Qabilningkidinmu əwzəl bir qurbanlıkni Hudaqə atioqan; etiқadi boləqaqqa Huda uning atioqanlirini təripləp, uningqə həkkəniy dəp guwahlık bərdi. Gərqə əlgən bolsimu, etiқadi bilən u yənila bizgə gəp qilmakta. ■

⁵ Etiқadi boləqaqqa, Hənoh əlümni kərməyla *ərxkə* kətürüldi; Huda uni kətürüp elip kətkəqkə, u yər yüzidə həq tepilmidi. Səwəbi u elip ketilixtin ilgiri, Hudani hursən qiloqan adəm dəp təripləngənidi. ■ ⁶ Əmdiliktə etiқad bolmay turup, Hudani hursən qilix mumkin əməs;

□ **11:1 «Etiқad bolsa ümid qiloqan ixlarning reallıktiki ipadisi»** — yaki «etiқad bolsa ümid qiloqan ixlarning mutlək hatirjəmliki». Demisəkmü, Injilda «ümid» daim degüdək müjməl bir arzu əməs, bəlki Hudaning wədilirigə qing baqlanoqan ixtur.

□ **11:2 «Qünki burunkı mötiwərlirimiz kədimdə mana xu etiқad bilən Hudadin kəlgən yahxi guwahlıkni aloqan»** — «burunkı mötiwərlirimiz» degənlük grek tilida «akşaqallirimiz». Demək, ibraniylarning ata-bowiliri arisida etiқad təripidə ülgilər wə yol baxlıquqi boləqanlar. □ **11:3 «Biz etiқad arkilik kainatning Hudaning sөz-kalami bilən ornitiloqanlikini ... qüxinələymiz»** — yaki «biz etiқad arkilik dəwr-zamanlarning Hudaning sөz-kalami bilən ornitiloqanlikini ... qüxinələymiz».

■ **11:3** Yar. 1:1; Zəb. 33:6; Yh. 1:10; Rim. 4:17; Əf. 3:9; Kol. 1:16. ■ **11:4** Yar. 4:4; Mat. 23:35. ■ **11:5** Yar. 5:22,24.

qünki Hudaning aldioqa baridioqan kixi Uning barlikioqa, xundakla Uning Özini izdigänlörgə əjrini kayturoquqi ikənlikigə ixinixi kerək.

⁷ Etikadi boloaqqa, Nuḥ tehi kərülüp bakmioqan wəkələr həkkidə Huda tərpidin aqaḥlanduruloqanda, ihlasmənlik kərkunqi bilən ailisidikilərnı kutkuzux üqün yooqan bir kemə yasidi; həmdə etikadi arkilik xundak kilip pütkül dunyadikilərnıng gunahliri üstidin həküm qıqardi, xundakla etikadtin bololan həkkaniylikka mirashor boldi. □ ■

⁸ Etikadi boloaqqa, Huda İbrahimni uningoa miras süpitidə bərməkqi bololan zeminoqa berixka qakiroqanda, u itaət kildi; u kəyergə baridioqanlıkini bilməy turup yoloqa qıkti. ■

⁹ Etikadi boloaqqa u wədə kilinoqan zeminda, huddi yaka yurtta turqandək musapir bolup qedirlarnı makan kilip yaxidi. Hudaning uningoa kilolan wədisining ortaq mirashorliri bololan İshak wə Yakuplarmu uning bilən birgə xuningoa ohxax yaxidi. ¹⁰ İbrahimning xundak kilixidiki səwəb, u ulliri mustəhkəm bololan xəhərnı kütkenidi; xəhərnıng layihiligüqi həm kuroquqisi Huda Əzidur.

¹¹ Etikadi boloaqqa Sarah gərqa yaxinip qalolan, tuotut yexidin etkən bolsimu, hamilidar bolux iktidarioqa igə boldi; qünki u wədə kilolan

□ **11:7** «Etikadi boloaqqa, Nuḥ .. . ailisidikilərnı kutkuzux üqün yooqan bir kemə yasidi» — «yooqan kemə» grek tilida «sanduk» degən söz bilən ipadilinidu. Qünki kemə sanduk xəklidə idi («Yar.» 6-7-babni kərüng). ■ **11:7** Yar. 6:13. ■ **11:8** Yar. 12:4.

Hudani ixənqlik döp qaraytti. □ ■ 12 Buning bilən birla adəmdin, yəni əlgən adəmdək bolup qaloqan bir adəmdin asmandiki yultuzlardək kəp, dengiz sahilidiki qumdək sansiz əwladlar barliqqa kəldi. ■

13 Bu kixilərninğ həmmisi Hudaning wədə qiloqanlirioqə muyəssər bolmay turupla etiqađi boləqan həlda aləmdin ötti. Birəq ular həyat waqtida bularning kəlgüsida əməlgə axurulidioqanliqini yiraqtin kərup, kuqəq eqip hursənlik bilən kütəkən wə əzlrini yər yüzida musapir wə yoluqi döp axkarə eytkanidi. ■ 14 Bu bundəq səzlərnə qiloqan kixilərninğ bir wətənni təxna bolup izdəwatqanliqini eniğ ipadiləydu.

15 Dərwəqə, ular əz yurtini seqinoqan bolsa, qaytip ketix pursiti qiqqan bolatti. 16 Lekin ular uningdinmu əwzəl, yəni ərxniki bir makanni təlpünüp izdiməktə. Xuning üqün, Hudaning əzlrinining Hudasi döp atilixidin nomus qilmaydu; qünki mana, U ular üqün bir xəhər həzirlioqan. ■

□ 11:11 «Etiqađi boləqəqqa Sarah gərqə yaxinip qaloqan, tuoqut yexidin ötkən bolsimu, həmilidar bolux iqtidarioqə igə boldi; qünki u wədə qiloqan Hudani ixənqlik döp qaraytti» — bəzi tərjimiliridə bu jümlidə kəzdə tutuloqan etiqađ igisi Sarah əməs, bəlki İbrahım döp qarilidu. Birnəqəqə səwəblərdin (jümlidin bala tuoquxta küq, yəni həmilidar bolux iqtidari kerək boləqini ər kixi əməs, bəlki ayal kixi boləqanliqidin!), kərsitilgən etiqađqini Sarah döp qaraymiz. U Hudaning səzidin gumanlanəqəndin keyin, əyibləngən bolup andin qing etiqađta turoqan boluxi mumkin («Yar.» 18:1-15ni kərüng). ■ 11:11 Yar. 17:19; 21:2; Luqa 1:36. ■ 11:12 Yar. 15:5; 22:17; Rim. 4:18. ■ 11:13 Yar. 23:4; 47:9; Yh. 8:53. ■ 11:16 Mis. 3:6; Mat. 22:32; Ros. 7:32.

17-18 Ibrahım Huda tərıpidın sinaloınında, etıqadı boloaqqa ooqlı Ishakni kurbanlıq süpitidə Hudaoqa atıdı; gərqə u Hudanını wədilirini, jümlidin «Sening naminıni dawamlaxturıdıoan nəsling bolsa Ishaktin kelip qıkidu» deginini tapxuruwaloan bolsimu, u yənıla birdinbir ooqlını kurban kılıxka təyyar turdı. ■ 19 Qünki u hətta Ishak ołgən təkdirdimu, Hudanını uni tirildürüxkə qadır ikənlikigə ixəndi. Mundakqə eytkanda, Ishakni ołümdin tirildürülgəndək qaytidin tapxuruwaldı.

20 Etıqadı boloaqqa, Ishak ooqullırı Yakup bilən Əsawning kəlgüsü ixlırioqa həyrlik tiləp dua kıldı.■

21 Etıqadı boloaqqa, Yakup aləmdin oıtux aldıda Yüsüpning ikki ooqlınını hər biri üqün həyrlik dua kılıp, həsisioqa tayinip turup Hudaoqa səjdə kıldı. □ ■ 22 Etıqadı boloaqqa, Yüsüp səkratka quxüp qaloanda, bəni İsrailning Misirdin qikip ketıdıoanlıkını tiloqa aldi həmdə özining ustihanlırı toqrulukmu əmr kıldı.□ ■

■ 11:17-18 Yar. 22:10; Yar. 21:12; Rim. 9:7; Gal. 3:29.

■ 11:20 Yar. 27:28,39. □ 11:21 «Etıqadı boloaqqa, Yakup aləmdin oıtux aldıda Yüsüpning ikki ooqlınını hər biri üqün həyrlik dua kılıp, həsisioqa tayinip turup Hudaoqa səjdə kıldı» — «Yar.» 47:31 (grek tilidiki «Səptuagint» (LXX) değan tərjimisi)ni kərüng. ■ 11:21 Yar. 47:31; 48:15.

□ 11:22 «Etıqadı boloaqqa, Yüsüp səkratka quxüp qaloanda, bəni İsrailning Misirdin qikip ketıdıoanlıkını tiloqa aldi həmdə özining ustihanlırı toqrulukmu əmr kıldı» — Yüsüpning əmri bolsa «Silər Misirdin qıkkıninglarda mening ustihanlırimni elip ketinglar» değanlik idi. «Yar.» 50:24 wə «Mis.» 18:19ni kərüng. ■ 11:22 Yar. 50:24.

²³ Etikadi bololaqqa, Musa tuqulolanda, uning ata-anisi uni uq ay yoxurdi; qunki ular Musaning yekimlik bir bala ikanlikini kordi, padixahning pormanidinmu korkmidi. □ ■ ²⁴ Etikadi bololaqqa, Musa qong bolup uluq zat bololandin keyin, «Pirawning kizining oqli» degan atakta turiwerixni rat kilip, ²⁵ gunah iqidiki lazzatlardin wakitlik bahriman boluxning ornioqa, Hudaning halqi bilan billa azab qekixni awzal kordi. ■ ²⁶ U Masihkə karitiloqan hakarətkə uqraxni Misirning hazinisidiki bayliklaroqa igə boluxtinmu awzal bildi. Qunki kezlini *arxtiki* in'amoqa tikiwatatti. □ ²⁷ Etikadi bololaqqa, u padixahning qezipidinmu korkmay Misirdin qikip katti. *Japa-muxəkkətkə* qididi, qunki Kəzgə Kərunmigüqi uning kezigə kərunüp turolandək idi. ²⁸ Etikadi bololaqqa, u «tunji oqlining jenini aloquqi» *pərixting Israilaroqa* təgməsliki uqun *tunji* «ötüp ketix» heytni ötküzüp, xuningoqa munasiwətlilik qanni

□ **11:23 «Etikadi bololaqqa, Musa tuqulolanda, uning ata-anisi uni uq ay yoxurdi; qunki ular Musaning yekimlik bir bala ikanlikini kordi, padixahning pormanidinmu korkmidi»** — «yekimlik bir bala» bu sez qoqum Musaning bir alahidilikini, uning Hudaqa yakidiloqlikini kersətsə kerək («Ros.» 7:20nimu kərunq). ■ **11:23** Mis. 2:2; Ros. 7:20.

■ **11:25** Zəb. 84:10 □ **11:26 «U (Musa) Masihkə karitiloqan hakarətkə uqraxni Misirning hazinisidiki bayliklaroqa igə boluxtinmu awzal bildi...»** — «Masihkə karitiloqan hakarət» degan sez bəlkim Masihning hərdaim (hətta dunyoqa kelixidin ilgiri) Əz halqi bilan bir ikanlikini kersitidu. Bu ajoyib ibarə toqruluk «koqumqə sez»imizdə tohtilimiz.

buyruloqini boyiqə sepip-sürkidi. □ ■

²⁹ Etikadi boloqqa, *Israillar* Kizil dengizdin huddi quruklukta mangoqandək mengip ət̄ti. Biraq *ularni qoqlap kəlgən* Misirliklar ət̄məkqi boloqanda suqə qərək boldi. ■

³⁰ Etikadi boloqqa, həlk yəttə kün Yeriho xəhirining sepilini aylanoqandin keyin sepil ərüldi. □ ■

³¹ Etikadi boloqqa, pahixə ayal Raḥab Israil qarlıoquqilirini dostlarqə kütüwaloqqa, itaətsizlər *boloqan öz xəhiridikilər* bilən birlikdə həlak bolmıdı. ■

³² Mən yənə nemixka səzləp olturay? Gideon, Barak, Ximxon, Yəftah, Dawut, Samuil wə qaloqan baxka pəyoqəmbərlər toqrisida eytip kəlsəm waqit yətməydu. ■ ³³ Ular etikadi bilən əllərninğ üstidin oqalib kəldi, adalət yürgüzdi, *Huda* wədə qiloqanlaroqə erixti, xir-

□ **11:28** «Etikadi boloqqa, u «tunji oqlining jenini aloquqi» pərixting *Israillaroqə təgməsliki* üqün tunji «ət̄üp ketix» həytini ət̄küzüp, xuningoqə munasiwətlik qanni *buyruloqini boyiqə sepip-sürkidi*» — bu wəqələrnı qüxinix üqün «Mis.» 12-babka qaralsun. ■ **11:28** Mis. 12:21.

■ **11:29** Mis. 14:22. □ **11:30** «Etikadi boloqqa, həlk yəttə kün Yeriho xəhirining sepilini aylanoqandin keyin sepil ərüldi» — Yeriho xəhiri *Israillar* Misirdiki kulluqtin qutulup, *Huda* berixkə wədə qiloqan *Qanaan* zeminida jəng qilmayla igiligən tunji xəhər. «Yəxua» 6-babni kərüng. ■ **11:30** Yə. 6:20. ■ **11:31** Yə. 2:1; 6:23; Yaq. 2:25. ■ **11:32** Hək. 4:6; 6:11; 11:1; 12:7; 13:24; 1Sam. 17:45; 1Sam. 12:2.

larning aqzilirini etip qoydi, □ ■ ³⁴ dəhxətlik otning yalkunini eqürdi, kiliqning tiqidin keqip kutuldi, ajizliktin küqəydi, jənglərdə baturluq körsətti, yat əllərnin qoxunlirini teripirəng kildi. □ ■ ³⁵ *Etikadi boləraqqa*, ayallar əlgən uruq-tuəqanlirini əlümdin tirildürgüzüp qayturuwaldu; biraq baxkilar kəlgüsədə tehimu yahxi həlda əlümdin tiriləyli dəp, qutulux yolini rət kilip kiyinilixkə bərdaxlik bərdi. ■ ³⁶ Yənə bəzilər sinilip har-məshirilərgə uqrap qamqilandi, bəzilər hətta kixənlinip zindanoqa taxlandi; □ ■ ³⁷ ular qalma-kesək kilip əltürüldi, hərə bilən hərilinip parqilandi, sinaklarni bexidin ətküzdi, kiliqlinip əltürüldi; ular qoy-əqkə terilirini yepinqa kילוan həlda sərsan

□ **11:33 «Ular etikadi bilən əllərnin üstidin oqalib kəldi, adalət yürgüzdi...»** — «adalət yürgüzdi» bəlkim Dawuttək adillik bilən yurt soraxlirini, yaki Ayuptək baxkilarning dərdigə yetixni (məsilən, «Ayup» 29:12-17, 31-babni kəring) kərsitidu. **«ular etikadi bilən ... Huda wədə kילוanlaroqa erixti, xirlarning aqzilirini etip qoydi...»** — bir qetim Daniyal pəyoəmbər xir uwisioqa taxlanoqan, biraq u Hudaqa boləqan etikadi wəjidin xirlardin qutulup qaləqan. «Dan.» 6-babni kəring. ■ **11:33** Həq. 14:6; 1Sam. 17:34; Dan. 6:23.

□ **11:34 «dəhxətlik otnin yalkunini eqürdi,...»** — məsilən, «Dan.» 3-babni kəring. ■ **11:34** 1Sam. 20:1; 1Pad. 19:3; 2Pad. 6:16; Ayup 42:10; Zəb. 66:12; Yəx. 38:21; Yo. 3:10

■ **11:35** 1Pad. 17:23; 2Pad. 4:36; Ros. 22:25. □ **11:36 «Yənə bəzilər sinilip har-məshirilərgə uqrap qamqilandi, bəzilər hətta kixənlinip zindanoqa taxlandi»** — Təwratta muxundaq misallar nuroqun. 35-ayəttə kərsitilgən azablar wə uxbu babta bəzi baxka ixlar «Makabbilər» degən tarihiy kitab (1-, 2- wə 4-tom)da hatirilidü. Bu kitab Təwratning bir qismi bolmisimu, tarihxunaslar tərpidin əsasən ixənqlik dəp qarilidu. ■ **11:36**

Yər. 20:2.

bolup yürdi, namratlikta yaxidi, kiyin-kistakka uqriddi, horlandi □ ■ 38 (ular bu dunyoqa zayə kətkənidi), qəllərdə, taqlarda, əngkürərdə wə gəmilərdə sərgərdan bolup yürdi.

39 Bularning həmmisi etikadi bilən Hudaning Öz guwahı bilən təripləngən bolsimu, Hudaning wədə kıləqiniə əyni boyiqə erixkini yok. □

40 Əmdilikte Huda bizlər üqün tehimu əwzəl bir nixan-məksətəni bekitkən bolup, ular bizsiz kamalətkə yətküzülməydu. □

12

Huda Öz pərzəntlərini tərbiyələydu

1-2 Əmdi ətirapimizda guwahqılar xunqə qong buluttək bizni oruwaləqəqə, hərhil eəir yük həm bizgə asanla qirmixiwalidiəqan gunahni qerüp taxlap, aldimizəqə kəyuləqan yügürük yolini qidamlık bilən besip yügürəyli; buningda

□ 11:37 «...hərə bilən hərilinip parqilandi...» — Yəhüdiy həlkining bəzi tarıhliri boyiqə Manassəh padixah Yəxaya pəyoəəmbərnə xundək kıləqan. Təwrat əzidə muxu tarıh hatirilənmigən. ■ 11:37 1Pad. 21:13; 2Pad. 1:8; Mat. 3:4. □ 11:39 «**Bularning həmmisi etikadi bilən Hudaning öz guwahı bilən təripləngən bolsimu, Hudaning wədə kıləqiniə əyni boyiqə erixkini yok**» — «erixkini yok» degənlik yər yüzidə tirik waqtida erixmigən, deməkqi. Tirilgəndə pütünləy baxkığə bolidu, əlwəttə! □ 11:40 «**Əmdilikte Huda bizlər üqün tehimu əwzəl bir nixan-məksətəni bekitkən bolup, ular bizsiz kamalətkə yətküzülməydu**» — demək, ular bizni kütüxi kerək, yengi əhdidin bəhrimən boləqan etikadqi bizlər bilən təng kamalətkə yətküzüldü.

kəzimizni etiqadimizning Yol Baxliouqisi wə Takamullaxturoquqisi boləjan Əysəoqə tikəyli. U Özini kütkən huxallik üqün kresttiki azabqə bərdaxlik bərdi həm uningda boləjan həkəətkə pisənt kilmidi. Xuning bilən U Hudaning təhtining ong tərripidə olturoquzuldi. □ ■

³ Kənglünqlərning hərrip sowup kətməsliki üqün, gunahkarlarning xunqə kattik hor-laxliriqə bərdaxlik Bərgüqini kəngül qoyup oylanglar.

⁴ Gunahqə qarxi kürəxlərdə tehi qan akkuzux dərijisigə berip yətmidinglar. ■ ⁵ Hudaning silərgə Öz pərzəntlim dəp jekiləydiəjan *mukəddəs yazmilardiki* munu səzlini untudunglar: —

«I oqlum, Pərwədigarning tərbiyisigə səl qarima,

Əyiblənginingdə kənglünq sowup kətmisun, ■

⁶ Qünki Pərwədigar səyginigə tərbiyə beridu, Mening oqlum dəp qəbul qiloqanlarning

□ **12:1-2 «Əmdi ətirapimizda guwahqilar xunqə qong bu-luttək bizni oruwaləqəqə,... »** — «guwahqilar» ikki tərəptiki sez boluxi mumkin: (1) Yukiriki 11-babta tiləqə elinəjan kixilər bizgə etiqad bilən yaxaxning nemə ikənlikini kərsitip «guwahlik bərgənliki»ni həm (2) «etiqadning bəygisidə yügürginimizdə bularning ərxin bizgə guwahqilərdək qarap turuwatqanlikini kərsitidu. «Bulut» kizik gəp — «Dan.» 7:13, «Mat.» 24:30, 26:46, «1Tes.» 4:17, «Wəh.» 1:7ni kərüng. ■ **12:1-2** Rim. 6:4; 12:12; 1Kor. 9:24; Əf. 4:22; Kol. 3:8; Ibr. 10:36; 1Pet. 2:1, 2; Luqə 24:26; Fil. 2:8-11; Ibr. 1:3; 8:1; 1Pet. 1:11. ■ **12:4** 1Kor. 10:13. ■ **12:5** Ayup 5:17; Pənd. 3:11-12; Wəh. 3:19.

həmmisini dərriləydu». □ ■

⁷ Azab qəkkininglarni Hudaning tərbiyisi dəp bilip, uningə bərdaxlik beringlar. Qünki siləning tərbiyə elixinglarning əzi Hudaning siləni oqlum dəp muamilə qiloanlikini kərsitidu. Kaysi pərzənt atisi tərpidin tərbiyilənməydu? ⁸ Əmdi *Hudaning* tərbiyilixidə hər bir pərzəntining öz ülüxi bar; lekin bu ix silərdə kəm bolsa həqiqiy oqulliridin əməs, bəlki haramdin boləan pərzənti bolup qikisilər.

⁹ Uning üstigə həmmimizning özimizgə tərbiyə bərgən ət jəhəttiki atilirimiz bar, biz ularnimu hərmətləp kəldük. Xundak ikən, rohlarning atisioqa tehimu itaət qilmamduk? Xundakta həyatimiz yaxnimamdu?

¹⁰ Ət jəhəttiki atilirimiz bərəkət pəkət əzi muwapik kərgən yol boyiqə azoqinə waqit bizni tərbiyiligən. Lekin U bolsa bizgə paydilik bolsun dəp, pak-mukəddəslikidin muyəssər boluximiz üqün tərbiyiləydu. ¹¹ Əmdi kattik tərbiyə berilgən waqtida adəmni hux qilmaydu, əksiqə adəmni qayoquqa qəmdüridu; birak buning bilən tüzəlgənlərgə u keyin həkkaniyliktin qikқан tinq-hatirjəmlikning mewisini beridu.

¹² Xuning üqün, «Telip sanggilioan qolunglarni,

□ 12:6 «I oqlum, Pərwədigarning tərbiyisigə səl qarima, əyiblənginingdə kənglüng sowup kətmisun, qünki Pərwədigar səyginigə tərbiyə beridu, Mening oqlum dəp qobul qiloanlarning həmmisini dərriləydu»

— «Pənd.» 3:11-12 . ■ 12:6 Pənd. 3:11,12

zəiplixip kətkən tizinglarni ruslanglar» □ ■ 13 wə «aqsak»larning pükülüp qalmay, bəlki xipa tepixi üqün pütlinglarni tüz yollarda mangdurunglar.□

Hudaning qorqunqida yaxanglar

14 Barliq kixilər bilən inak ətüxkə wə pak-mukəddəs yaxaxka intilinglar; mukəddəs bolmioqan kixi hərgiz Rəbni kərəlməydu. ■

15 Oyoqak turunglarki, heqkim Hudaning mehixəpkitudin məhrum qalmisun; aranglarda silərgə ix tapkuzup siləрни көydüridioqan, xundaqla көp adəmləрни buloqap napak boluxqa səwəb bolidioqan birər eq-adawət yiltizi ünmisun. ■ 16 Aranglarda heqbir buzukluq kilouqi yaki əzining tunji oqulluq hokuqini bir wah tamakqa setiwətkən Əsawdək ihlassiz kixi bolmisun. □ ■ 17 Qünki silərgə məlumki, Əsaw keyin *atisining* həyrlik duasini elixni oylioqan bolsimu, xundaqla uningoqa intilip көz yaxlirini ekutip yalwuroqan bolsimu, u *bu ixlarni ornioqa*

□ 12:12 «... «Telip sanggilioqan qolunglarni, zəiplixip kətkən tizinglarni ruslanglar»» — yaki «...«telip sanggilioqan qolunglarni, zəiplixip kətkən tizinglarni küqəytinglar»» («Yəx.» 35:3din nəkil kəltürülgən). ■ 12:12 Yəx. 35:3. □ 12:13 «... «aqsak»larning pükülüp qalmay, bəlki xipa tepixi üqün pütlinglarni tüz yollarda mangdurunglar» — «aqsak»lar bəlkim etikadi ajizlarni kərsitidu. ■ 12:14 Rim. 12:18; 2Tim. 2:22. ■ 12:15 Qan. 29:17; Ros. 17:13; 2Kor. 6:1; Gal. 5:12.

□ 12:16 «...Əzining tunji oqulluq hokuqini bir wah tamakqa setiwətkən Əsawdək ihlassiz kixi bolmisun» — «Yar.» 25:29-34. ■ 12:16 Yar. 25:33; Əf. 5:3; Kol. 3:5; 1Tes. 4:3.

kəltüridioqan towa qilix yolini tapalmay, rət qilindi. □ ■

Sinay teqi — Israillar Təwrat qanunini qobul qiloqan taq — wə Zion teqi, yəni ərxniki Yerusalem

¹⁸ Qünki silər qol bilən tutqili bolidioqan, yalkunlap ot yenip turuwatqan həmdə sürlük bulut, qarangoquluk wə qara quyun qaplioqan axu taqqa kəlmidinglar — □ ■

¹⁹ (u jayda kanay sadasi bilən səzligən awaz yətküzülgəndə, bularni anglioqanlar: «Bizgə yənə səz qilinmisun!» dəp *Hudaqə* yalwuxuti;

□ **12:17 «...u (Əsaw) bu ixlarni ornioqə kəltüridioqan towa qilix yolini tapalmay...»** — baxqə birhil tərjimisi «u (Əsaw) əz gunahidin towa qilix yolini tapalmay...». «Towa qilix» grek tilida «uni» bilən ipadilinidu. Bəzi tərjimanlar bu «uni» degənni «gunahidin towa qilix»ni kərsitidu, dəp qaraydu. Lekin «Yar.» 27:1-40kə qarioqanda, uning izdigini əslidiki təlwilikidin towa qilix əməs, bəlki pəkət puxayman bilən atisining həyrlik duasila idi. Xuning üqün muxu yərdə «towa qilix»ning mənisi: — (1) atisining qararini, yaki (2) Hudaning iradisini əzgərtixni bildüridu (oqurmənlərgə ayanki, «towa qilix»ning əslidiki mənisi «kəzqaraxni əzgərtix» «pozitsiyəni əzgərtix» degənlik). ■ **12:17** Yar. 27:36. □ **12:18 «yalkunlap ot yenip turuwatqan həmdə sürlük bulut, qarangoquluk wə qara quyun qaplioqan axu taqqa kəlmidinglar...»** — «axu taq» bolsa Yəhədiy həlqi Musa pəyoqəmbərnin wasitisi bilən Təwrat qanunini qobul qiloqan Sinay teqini kərsitidu («Mis.» 19-babni kərüng). ■ **12:18** Mis. 19:10,16; 20:21; Qan. 5:22.

□ ■ 20 qünki ular qilinöjan ämrni ketürälmidi. «Egär bu taöqka hätta birär haywanning ayioqi tägsimu, qalma-kesäk qilip öltürölsun» *döp tapilanojanidi*; □ ■ 21 u körünöx xundak qorkunqluk idiki, Musamu: «Bäk qattik qorkup öqal-öqal titröp köttim» degänidi). □ ■

22 — Silär bälki Zion teoqoqa, yäni mänggü hayat Hudaning xähiri — ärxтики Yerusalemoqa, tümänligän pärixtilergä, ■ 23 isimliri ärxte pütölgän tunji tuöquloqanlarning heytmärikä huxallikida jäm qilinöjan jamaitigä, hämmäylänning soraqçisi Hudaöqa, takamullaxturuloqan həkqaniy kixilärning

□ 12:19 «u jayda kanay sadasi bilän sözligän awaz yatküzölgändä, bularni anglioqanlar: «Bizgä yänä söz qilinmisun!» döp Hudaöqa yalwuruxti» — «Qan.» 15:23ni körüng. ■ 12:19 Mis. 20:19; Qan. 5:25; 18:16. □ 12:20 «qünki ular qilinöjan ämrni ketürälmidi. Egär bu taöqka hätta birär haywanning ayioqi tägsimu, qalma-kesäk qilip öltürölsun» döp tapilanojanidi...» — baxka birhil tärjimisi: «qünki ularöqa tapilanoqan: «Egär bu taöqka hätta birär haywanning ayioqliri tögkän bolsimu, qalma-kesäk qilip öltürölsun» degän ämrni ketürälmidi». ■ 12:20 Mis. 19:13. □ 12:21 «u körünöx xundak qorkunqluk idiki, Musamu: «Bäk qattik qorkup öqal-öqal titröp köttim» degänidi» — «Qan.» 9:19. ■ 12:21 Qan. 9:19 ■ 12:22 Gal. 4:26; Wəh. 3:12; 21:10-27.

rohʻlirioq □ ■ 24 wə yengi əhʻdining wasitiqisi Əysaoq, xundakla həm Uning sepilgən qeniyoq kəldinglar. Bu qan Həbilningkidin əwzəl səz qilidu. □ ■

25 Bu səzni qiloquqini rət qilmasliqinglar uqun diqqət qilinglar. Qunki yər yuzidə əzʻlirigə wəhiy yətküzüp agahlanduroquqini rət qiloqanlar jazadin qeqip qutulalmioqan yərdə, ərxətə bizni agahlanduroquqidin yuz ərüsək, halimiz tehimu xundak bolmamdu?

□ ■ 26 Əmdi xu qaoqda Hudaning awazi zeminni təwritiwətkənidi; ləkin əmdi U: «Əzüm yənə bir qetim zeminnila əməs, asmannimu

□ **12:23 «isimliri ərxətə pütülgən tunji tuquloqanlarning... jamaitigə...»** — «tunji tuquloqanlar» degən səz bu yərdə Əysa Məsihgə etiqad qilip, «qaytidin tuquloqan» Hudaning pərzənti dəp hesablanoqanlarni kərsitidu. **«ərxetiki Yerusalemoq, tümənligən pərixtilərgə, isimliri ərxətə pütülgən tunji tuquloqanlarning heyət-mərikə huxalliqida jəm qilinoqan jamaitigə,...»** — (22-23-ayət) baxqa birhil tərjimisi: «heyət-mərikə huxalliqioq jəm bolidioqan tümənligən pərixtilərgə, isimliri ərxətə yeziloqan tunji tuquloqanlarning jamaitigə...». Israillarning isimlirining həmmisi yər yuzidə «royhət»tə pütülüxi buyruloqanidi («Qəl.» 1:1-18). Ləkin jamaəttikilərnin isimliri yər yuzidə əməs, bəlki ərxətə pütüklüktur. ■ **12:23** Luqa 10:20. □ **12:24 «wə yengi əhʻdining wasitiqisi Əysaoq, xundakla həm Uning sepilgən qeniyoq kəldinglar. Bu qan Həbilningkidin əwzəl səz qilidu»** — Əysa Məsihning sepilgən qeni insanning gunahʻlirini tiləp ularni pak qilidu. Həbilning qeni bolsa intiqam dəp hərkiyəp yioqlaytti («Yar.» 4:10). ■ **12:24** Yar. 4:10; Ibr. 10:22; 11:4; 1Pet. 1:2. □ **12:25 «...yər yuzidə əzʻlirigə wəhiy yətküzüp agahlanduroquqi»** — muxu yərdə Hudaning Musa pəyoqəmbər arkilik səzʻliginini kərsitidu. ■ **12:25** Ibr. 2:3.

təwritimən» dəp wədə kildi. □ ■ 27 «Yənə bir qetim» degən bu söz təwritilidiqanlarning, yəni yaritiloqan nərsilərnin təwritilixi bilən yoxitilidiqanlikini, təwrətkili bolmaydiqan nərsilərnin mənngü muqim bolidiqanlikidin ibarət mənini bildüridu.

28 Xuning üqün, təwrətkili bolmaydiqan bir padixahliqqa muyəssər bolup, mehİR-xəpkətni qing tutup bu arkilik ihlasmənlik wə əyminix-qorkunq bilən Hudani hursən kilidiqan ibadətlərnı kılayli. □ ■ 29 Qünki Hodayimiz həmmını yəwətküqi bir ottur. □ ■

13

Hudani hux kilix

1 Aranglarda qerindaxliq mehİR-muqəbbət tohtimisun. ■ 2 Natonux kixilərgə mehmandost boluxni untumanglar. Qünki bəzilər xu yol bilən bilməstin pərixtilərnı mehman kılqan. ■

□ 12:26 «Əmdi xu qaqda Hudaning awazi zeminni təwritiwətkənidi...» — «xu qaqda» — Huda Sinay teqidin səzliginidə. «lekin əmdi U: «Əzüm yənə bir qetim zeminnıla əməs, asmannımu təwritimən» dəp wədə kildi» — «Hag.» 2:6ni kərüng. ■ 12:26 Hag. 2:5.

□ 12:28 «təwrətkili bolmaydiqan bir padixahliqqa muyəssər bolup, mehİR-xəpkətni qing tutup,...» — baxqa birhil tərjimisi: «təwrətkili bolmaydiqan bir padixahliqqa muyəssər bolqinimizdin minnətdar bolup,...». ■ 12:28 1Pet. 2:5.

□ 12:29 «Qünki Hodayimiz həmmını yəwətküqi bir ottur» — bu səzlər «Qan.» 4:24, 9:3dimu tepilidu. ■ 12:29 Qan. 4:24. ■ 13:1 Rim. 12:10; Əf. 4:3; 1Pet. 1:22; 2:17; 4:8.

■ 13:2 Yar. 18:1; 19:1; Rim. 12:13; 1Pet. 4:9.

³ Zindanoqa taxlanoqanlarni ular bilən billə *zindanda* zənjirləngəndək yad etinglar. Horlanoqanlarni özünqlarmu təndə turuwatқан bəndə süpitidə yad etip turunglar. □ ■

⁴ Həmmə adəm nikahқа hərmət kilsun, ər-hotunlarning yatidoqan yeri daqsiz bolsun; qünki Huda buzukqilik qilouqilar wə zina qilouqilardin hesab alidu. □ ⁵ Mengix-turuxunglar pulpərəsliktin haliy bolsun, barioqa қанаət қilinglar. Qünki Huda mundaқ degən: «Səndin əsla ayrılmaymən, Seni əsla taxlimaymən». □ ■

⁶ Xunga, yürəklik bilən eytalaymizki, «Pərwərdigar mening Yardəmқimdur, heq қorkmaymən,

□ **13:3 «Zindanoqa taxlanoqanlarni ular bilən billə zindanda zənjirləngəndək yad etinglar»** — «zindanoqa taxlanoqanlar» wə «horlanoqanlar» etikaди üçün ziyankəxlikkə uqriqanlarni kərsitidu. **«horlanoqanlarni özünqlarmu təndə turuwatқан bəndə süpitidə yad etip turunglar»** — bu jekiləxning mənisi bəlkim: (1) əzliringlar ajizliққа wə jismaniy azablarоқа duq kəlgənlikinglar түpəylidin muxularni yad etip turunglar; (2) yaki Əysa Məsihning teni bolоqan jamaət əzasi süpitidə, həsdaхlik wə dərddaxlik kərsitinglar» degənni bildüridu. ■ **13:3** Mat. 25:36. □ **13:4 «ər-hotunlarning yatidoqan yeri daqsiz bolsun»** — baxқа birhil tərjiməsi boluxi mumkin: «nikah hərdaim hərmətlik ix, ər-hotunluk orun daqsizdur» — bu tərjimə toqra bolsa, asasiy mənisi ər-hotunluk, xundaқla ər-hotunluk arisidiki muhəbbətlik jinisiy munasiwət Huda aldida yahxi ixtur. □ **13:5 «Səndin əsla ayrılmaymən, seni əsla taxlimaymən»** — Təwrat, «Қан.» 31:6-8. ■ **13:5** Yar. 28:15; Mis. 23:8; Қан. 16:19; 31:6, 8; Yə. 1:5; 1Tar. 28:20; Pənd. 15:16; Fil. 4:11; 1Tim. 6:6, 8.

Kixilər meni nemə qilalisun?»□ ■

⁷ Silərgə Hudaning söz-kalamini yətküzgən, silərnin yetəqiliringlarni esinglarda tutunglar. Ularning mengix-turuxining mewə-nətijisigə kəngül qoyup qarap, ularning etiqadini ülgə qilinglar: —■

⁸ Əysa Məsih tünügün, bügün wə əbədil'əbədgiqə əzgərməydu!□ ⁹ Xuning üqün, hərhil qəyriy təlimlər bilən ezikturulup kətmənglar; qünki insanning qəlbi *qurbanliqqa has* yeməklilər bilən əməs, bəlki Hudaning mehir-xəpkiti bilən kuwwətləndürülgini əwzəl. Qünki bundaq yeməklilərgə berilip keliwatqanlar ulardin heqkəndaq payda kərgən əməs.■

¹⁰ Bizlərnin xundaq bir qurbangahimiz barki, ibadət qedirida hizməttə boləqanlarning uningdin yeyix həkuki yəqtur. □ ¹¹ Qünki gunah tiləx süpitidə soyuloqan, keni bax kahin təripidin

□ **13:6 «Pərwərdigar mening Yardəmqidur, heq qorqmaymən, kixilər meni nemə qilalisun?»** — «Zəb.» 27:1, 118:6. ■ **13:6** Zəb. 54:4; 56:4; 118:6-7 ■ **13:7** Ibr. 13:17.

□ **13:8 «Əysa Məsih tünügün, bügün wə əbədil'əbədgiqə əzgərməydu!»** — muəllip, bu həqiqətni dəl xu yetəqci qerindaxlarning etiqadining jəwħiridur, deməqci boluxi mumkin. ■ **13:9** Yər. 29:8; Mat. 24:4; Yh. 6:27; Rim. 14:17; 16:17; Əf. 4:14; 5:6; Kol. 2:16; 2Tes. 2:2; 2Tim. 4:3; 1Yuha. 4:1. □ **13:10 «Bizlərnin xundaq bir qurbangahimiz barki, ibadət qedirida hizməttə boləqanlarning uningdin yeyix həkuki yəqtur»** — bu «qurbangah» Əysa Məsih insnlarning gunahı üqün mihlinip öltürülgən krestni kərsitidu. Muxu «qurbangahdin yeyix» bolsa uning qurbanliqidin qıqқан, mənggülik həyattiki hərtürlük rohıy mewilərdin bəhrimən boluxtin ibarət bolidu.

əng mukəddəs jayğa elip kirilgən qurbanlıq haywanlarning teni bolsa qarargahning sirtioğa elip qikilip köydürülətti. □ ■ ¹² Xunga Əysamu Öz qeni bilən həlkni paklap Hudağa atax üqün, xəhər dərwasisining sirtida azab qekip öldi. □ ■ ¹³ Xundak ikən, bizmu qarargahning sirtioğa qikip, Uning yenioğa berip, Uningoğa qaritiloğan

□ **13:11** «Qünki gunah tiləx süpitidə soyuloğan, qeni bax kahin tərpidin əng mukəddəs jayğa elip kirilgən qurbanlıq haywanlarning teni bolsa qarargahning sirtioğa elip qikilip köydürülətti» — «Law.» 16:27ni kəring.

■ **13:11** Mis. 29:14; Law. 4:21; 6:30; 16:27; Qel. 19:3. □ **13:12** «Xunga Əysamu Öz qeni bilən həlkni paklap Hudağa atax üqün, xəhər dərwasisining sirtida azab qekip öldi» — demisəkmü, Əysa Məsih əlidioğan jay (Golgota) Yerusalemining sepilining sirtida idi. Məsihning bu «sirtka qikirilip eltürülüxi» keyinki əgəxkənlərgə simwöl boluğan bolup, Hudaning həlkni Məsihning həmrəhlikidin bəhrimən boluxi üqün «xəhərnin sirtida», yəni öz yurti tərpidin qətkə qekilixioğa təyyar turuxi kərəklikini kərsitidu. Məsihkə əgəxkən Yəhudiy həlk üqün tehimu xundak idi. 13-ayəttiki izahətlarni kəring. ■ **13:12** Yh. 19:17,18.

haqarotkə ortaq bərdaxlik berəyli. □ 14 Qünki yər yuzidə mənggü məwjut turidioqan xəhirimiz yok, bəlki kəlgüsidiki xəhərgə intilməktimiz.

■ 15 Xunga, Məsih arkilik Hudaqə qurbanlik süpitidə mədhıyilirimizni tohtawsiz atayli, yəni öz ləwlimizning mewisi süpitidə Uning namini etirap kılayli. □ ■ 16 Əmdi həyr-sahawət kılixni wə baringlardin ortaq təkşimləxnı untumanglar. Qünki Huda bundak qurbanliklardin hursən bolidu.■

17 Yetəqiliringlarqə itaət kılip, ularqə boy-sununglar. Qünki ular öz hizmitidin Hudaqə hesab beridioqanlar bolup, həmixə jeninglardin həwər elixkə oyoqak turidu. Ularning bu ixi qayoq-ələm bilən əməs (qünki undak bolsa silərgə heq payda yətküzülməydu) bəlki huxal-

□ **13:13 «Xundak ikən, bizmu qarargahning sirtioqə qikip, Uning yenioqə berip...»** — «qarargahning sirtioqə qikix» Məsihkə əgəxkən Yəhudıy həlkigə nisbətən ibadəthanidiki qurbanliklardin, xundakla ularqə baqlik əkidiliridin waz keqix bəkmə haqarətlık ix idi. Huddi Əysa Məsih Yerusalem xəhər dərwazisining sirtida mihlanqənda haqarətkə qarimioqənoqə ohxax, hətni oquwatqan Yəhudıy kitabhanlarmu kona əkidiliridin waz keqixkə wə uning tüpəylidin uqraydioqan haqarətkə qarimay, Əysa Məsihkə yuzlinixi kerək idi. «... **Uning yenioqə berip, Uningqə karitiloqan haqarətkə ortaq bərdaxlik berəyli**» — Əysa Məsihgə karitiloqan qarxilik həm haqarətlər bügüngə kədər Uningqə wə Uningqə təwə bolqanlarqə karitilip kəlməktə. Qarangoluluk bəribir nurqə qarxi turidu, xunga Hudaning həlki haman bir tərəptin bolmisa baxkə bir tərəptin ziyankəxlıkkə uqraydu. ■ **13:14** Fil. 3:20.

□ **13:15 «...öz ləwlimizning mewisi süpitidə Uning namini etirap kılayli»** — «uning nami» muxu yərdə Məsihning namini kərsitidu. ■ **13:15** Həox. 14:3. ■ **13:16** Fil. 4:18.

huramlik bilən elip berilsun. □ ■

¹⁸ Biz üqün dua kılıp turunglar; qünki wijdanimizning pak ikənlikigə, hər bir ixlarda toqra yolda mengixni halaydioqanlikimizğa qayil kılınduq. ¹⁹ Yeninglarğa patraq kaytip berixim üqün, dua kılıxinglarni alahidə ötünimən. □

Dua

²⁰ Əmdi mənggülük əhdining qeni bilən koy padisining katta padiqisi bolqan Rəbbimiz Əysani ölümdin tirildürgüqi, hatirjəmlikning Iqisi bolqan Huda □ ■ ²¹ Əysa Məsih arkilik silərgə Özini hursən kılıdioqan ixlarni kıldurup, siləрни hər bir yahxi əməldə takamullaxururup iradisining ijqaqiliri kılıqay! Məsihkə

□ **13:17 «ularning bu ixi qayoqu-ələm bilən əməs ... bəlki huxal-huramlik bilən elip berilsun»** — «ularning bu ixi»: (1) yetəqilərninğ həwər elix hizmiti, yaki: (2) Hudağa hesab tapxurux, yaki: (3) bu ikkisini kərsitidu. Bizningqə u hesab tapxuruxini kərsitidu. ■ **13:17** Əz. 3:18; 33:8; Fil. 2:29; 1Tes. 5:12; 1Tim. 5:17. □ **13:19 «Yeninglarğa patraq kaytip berixim üqün, dua kılıxinglarni alahidə ötünimən»** — «mening kaytip berixim üqün» degənlik bəlkim muəllipning türmidin azad kılınıxini kərsitidu. □ **13:20 «mənggülük əhdining qeni bilən koy padisining katta padiqisi bolqan Rəbbimiz Əysani ölümdin tirildürgüqi»** — «mənggülül əhdə» toqruqluq «qoxumqə səz»imizdə azraq tohtilimiz. «Hatirjəmlikning Iqisi bolqan Huda» grek tilida: «hatirjəmlikning Hudasi» — demək, hatirjəmlik bərgüqi həm Əzi hərdaim hatirjəmliktə turuquqi Hudadır. ■ **13:20** Yəx. 40:11; Əz. 34:23; Yh. 10:11; 1Pet. 5:4.

əbədil'əbədgiçə xan-xərəp boləyay! Amin! □ ■

Ahirki söz

²² Silərdin ətünimənki, i qerindaxlirim, bu nəsihət sözümgə eqir kərməy kulak saləyaysilər; silərgə muxunqilikla sözlərnı yazdim, halas.

²³ Qerindiximiz Timotiyning zindandin koyup berilgənlikidin həwərdar boləyaysilər. Yeqında yeniməqa kelip qalsa, mən silərnı yoklap barəqinimda u mən bilən billə baridu.

²⁴ Barliq yetəkqiliringlar wə barliq mukəddəs bəndilərgə salam eytkəysilər. Italiyədin kəlgənlər silərgə salam yollidi. ²⁵ Mehır-xəpəqət həmminglarəqa yar boləyay! Amin!

□ **13:21** «(Huda) ... Əysa Məsih arkilik silərgə Əzini hursən kilidioqan ixlarnı kildurup, silərnı hər bir yahxi əməldə takamullaxururup iradisining ijqəiliri kiləyay!» — «takamullaxturux»ning baxqa tərjimisi: «ətrəplik təminləx».

■ **13:21** 2Kor. 3:5; Fil. 2:13.

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5